

На основу члана 112. став 3. Закона о ваздушном саобраћају («Службени лист СРЈ», бр. 12/98, 44/99, 73/2000 и 70/2001) и тачке 16. Одлуке о оснивању Директората цивилног ваздухопловства државе Србије и државе Црне Горе («Службени гласник Републике Србије», бр. 102/2003 и «Службени лист Републике Црне Горе», бр. 61/2003),

Генерални директор Директората цивилног ваздухопловства државе Србије и државе Црне Горе прописује

ПРАВИЛНИК О ДОЗВОЛАМА ЛЕТАЧКОГ ОСОБЉА

І ОПШТЕ ОДРЕДБЕ

Члан 1.

Овим правилником прописују се: услови и поступак стицања, издавања и продужења рока важења дозвола летачког особља, и то: дозвола пилота једрилице, дозвола пилота ултра лаког авиона, дозвола пилота слободног балона, дозвола пилота ваздухоплова, дозвола професионалног пилота авиона и хеликоптера, дозвола транспортног пилота авиона и хеликоптера, дозвола навигатора летача, дозвола инжењера летача и дозвола кабинског особља; услови и поступак стицања, продужења и обнове важења овлашћења која се уписују у наведене дозволе; начин обуке и провере стручности летачког особља; послови које летачко особље може вршити на основу наведених дозвола; услови и поступак за привремено прихватање иностраних летачких дозвола; и услови и поступак за признавање обуке и других услова стечених у Војсци Србије и Црне Горе.

Под дозволом пилота ваздухоплова, у смислу овог правилника, подразумевају се дозвола приватног пилота авиона и дозвола приватног пилота хеликоптера.

Члан 2.

Послове летачког особља на ваздухоплову могу вршити лица која у погледу минималних година старости, стручне обучености и времена проведеног на одређеним пословима, испуњавају услове прописане овим правилником и поседују важећу дозволу.

Кандидат за стицање дозвола из овог правилника мора имати навршених 16 година старости пре првог самосталног лета и не може летети самостално без одобрења инструктора летења који га обучава.

Подносилац захтева за издавање дозволе приватног пилота авиона, приватног пилота хеликоптера, пилота ултра лаког авиона, пилота слободног балона и пилота једрилице мора имати навршених 17 година живота.

Подносилац захтева за издавање дозволе професионалног пилота авиона и хеликоптера, дозволе инжењера летача, дозволе навигатора летача и дозволе кабинског особља, мора имати навршених 18 година живота, а за издавање дозволе транспортног пилота авиона и хеликоптера навршену 21 годину живота.

Малолетно лице може приступити обуци ради стицања дозвола из овог правилника уз писмену сагласност родитеља.

Члан 3.

Лице које врши послове летачког особља, као и лице које се обучава за стицање дозвола и овлашћења из овог правилника, поред услова из члана 2. овог правилника, мора испуњавати и прописане услове који се тичу здравствене способности, а која се доказује лекарским уверењем издатим од стране овлашћене здравствене установе.

Рок важења лекарског уверења је:

1) 24 месеца за имаоце дозволе пилота једрилице, пилота слободног балона, пилота ултра лаког авиона, приватног пилота авиона и хеликоптера и кабинског особља;

2) 12 месеци за имаоце дозволе транспортног пилота авиона и хеликоптера који нису навршили 40 година живота, за имаоце дозвола професионалног пилота авиона и хеликоптера, навигатора летача и инжењера летача, као и за лица која се обучавају за прво стицање дозволе;

3) 6 месеци за имаоце дозволе транспортног пилота авиона и хеликоптера који су навршили 40 година живота.

Изузетно од става 2. овог члана овлашћена здравствена установа може у прописаним случајевима одредити краћи рок важења лекарског уверења.

Приликом издавања дозволе летачког особља, рок важења лекарског уверења почиње тећи од дана подношења захтева за издавање дозволе, под условом да је лекарски преглед обављен у оквиру 30 дана пре дана подношења захтева за издавање дозволе.

Приликом продужења рока важења дозволе или овлашћења, важење лекарског уверења почиње тећи по истеку рока важења дотадашњег уверења, ако је лекарски преглед обављен у оквиру последњих 30 дана важења претходног уверења.

Члан 4.

Кандидат који се обучава за вршење послова летачког особља те послове може вршити само под надзором лица које поседује важеће инструкторско овлашћење.

Члан 5.

Обука за стицање летачких дозвола и овлашћења се обавља у овлашћеном центру за обуку и мора бити извршена на ваздухоплову одговарајуће намене који поседује уверење о пловидбености или потврду о пловидбености који су издати или прихваћени од стране Директората цивилног ваздухопловства државе Србије и државе Црне Горе (у даљем тексту: Директорат цивилног ваздухопловства).

Лица која се обучавају за стицање дозвола и овлашћења летачког особља, као и лица која обнављају важење дозволе, односно овлашћења уписују се у регистар центра за обуку у коме се обучавају.

У регистар центра за обуку уносе се подаци о: кандидату, здравственом стању кандидата, инструктору који врши обуку, положеним испитима и степену обучености, као и врсти послова за које се кандидат обучава.

Регистар центра за обуку одобрава и оверава Директорат цивилног ваздухопловства.

Члан 6.

Кандидату који испуни услове прописане овим правилником, који поседује важеће лекарско уверење и положи испит за дозволу односно овлашћење, Директорат цивилног ваздухопловства издаје дозволу, односно уписује овлашћење у важећу дозволу.

Члан 7.

Послове летачког особља на ваздухоплову који је уписан у Регистар цивилних ваздухоплова Србије и Црне Горе може вршити само лице које поседује важећу дозволу коју је издао Директорат цивилног ваздухопловства.

Изузетно од става 1. овог члана, лице које поседује дозволу издату од друге државе чланице Међународне организације за цивилно ваздухопловство (ICAO), може обављати послове летачког особља на ваздухоплову који је уписан у Регистар цивилних ваздухоплова Србије и Црне Горе, уколико од Директората цивилног ваздухопловства добије потврду о валидацији, односно привременом прихватању иностране дозволе.

Захтев за издавање валидације може поднети ималац дозволе, инострана компанија у којој је то лице запослено, или домаћа компанија која намерава да ангажује имаоца иностране дозволе.

Уз захтев се морају доставити докази о поседовању и важењу иностране дозволе, уписаних овлашћења и одговарајућег лекарског уверења.

Директорат цивилног ваздухопловства је дужан да од ваздухопловних власти државе која је издала дозволу прибави потврду веродостојности дозволе и уписаних овлашћења, као и да изврши увид у дозволу, лекарско уверење и летачку књижицу кандидата за валидацију дозволе.

Потврда о привременом прихватању иностране дозволе се издаје са роком важења од највише годину дана од дана подношења захтева, и по протеку тог рока се не може тражити поновна валидација.

Уколико је важност дозволе, овлашћења за летење на типу или класи ваздухоплова или лекарског уверења, краћа од годину дана, потврда о привременом прихватању иностране дозволе се издаје до датума важности дозволе, овлашћења или лекарског уверења, у зависности од тога који је од тих датума најближи датуму када је поднет захтев за валидацију.

Ако је потврда о привременом прихватању иностране дозволе издата са роком важења краћим од годину дана, ималац потврде може захтевати поновну валидацију исте дозволе, али не преко рока прописаног у ставу 6. овог члана.

Изузетно, ако се захтева валидација иностране летачке дозволе која није прописана овим правилником, Директорат цивилног ваздухопловства може извршити валидацију такве дозволе и по истеку рока прописаног у ставу 6. овог члана, уколико се ради о врсти дозволе која је предвиђена Анексом 1 Конвенције о међународном цивилном ваздухопловству.

Члан 8.

Поједини изрази употребљени у овом правилнику, имају следећа значења:

- 1) ваздухоплов - свака направа са посадом која лети или се одржава у атмосфери услед реакције ваздуха, осим реакције ваздуха који се одбија од површине земље;
- 2) авион - ваздухоплов тежи од ваздуха, који се покреће мотором и узгон остварује аеродинамичким силама на фиксним површинама;
- 3) ултралаки авион - авион максималне масе на полетању до 550 kg и минималне брзине при одузетој снази која не прелази 69 km/h;
- 4) хеликоптер - ваздухоплов тежи од ваздуха, који се покреће мотором и узгон остварује на покретним аеродинамичким површинама ротирајућим око вертикалне осе;
- 5) једрилица - ваздухоплов тежи од ваздуха, без мотора, који узгон остварује аеродинамичким силама на фиксним површинама;
- 6) слободни балон - ваздухоплов лакши од ваздуха, без мотора, који узгон остварује топлим ваздухом, или гасом лакшим од ваздуха или њиховом комбинацијом;
- 7) самостално летење - време летења током којег је кандидат за пилота једина особа у ваздухоплову;
- 8) ноћно летење - време проведено у лету које почиње пола часа после заласка сунца и завршава пола часа пре изласка сунца;
- 9) време летења авионом - укупно време летења рачунајући од момента првог померања авиона сопственим или спољним погоном у циљу полетања, па до тренутка потпуног заустављања авиона на крају лета;
- 10) време летења хеликоптером - укупно време летења рачунајући од момента првог померања ротора у циљу полетања, па до тренутка потпуног заустављања ротора на крају лета;
- 11) време летења под надзором - време летења на ваздухоплову са дуплим командама или на уређају за симулирано летење, током којег кандидата обучава овлашћени инструктор;
- 12) време летења по инструментима - време током којег пилот управља ваздухопловом искључиво уз помоћ инструмената и без спољних визуелних оријентира;
- 13) време симулираног летења по инструментима - време током којег пилот врши инструментално летење на уређају за симулирано летење;
- 14) акробатско летење - је намерно и нагло мењање положаја ваздухоплова у лету у односу на земљу променом правца, висине и брзине лета, у сврху обуке, спортског летења и испитивања карактеристика ваздухоплова;
- 15) рутни сектор - лет који се састоји од полетања, одласка, крстарења не краћег од 15 минута, доласка, прилаза и слетања;
- 16) тип ваздухоплова - сви ваздухоплови исте основне конструкције, аеродинамичких и маневарских особина, укључујући и све њихове модификације, изузев оних модификација које утичу на управљање ваздухопловом или његове летне карактеристике;

- 17) класа ваздухоплова - група ваздухоплова који имају сличне конструктивне, аеродинамичке и маневарске особине, максималне масе на полетању до 5700 kg, и за које је предвиђен један пилот;
- 18) ваздухоплов са једним пилотом - ваздухоплов коме је хомологацијом утврђено да је за његово безбедно управљање довољан један пилот;
- 19) ваздухоплов са више пилота - ваздухоплов коме је хомологацијом утврђено да је за његово безбедно управљање неопходно више од једног пилота;
- 20) сарадња вишечлане посаде - рад посаде као тима у коме чланови посаде међусобно сарађују под вођством пилота који управља ваздухопловом;
- 21) јавни авио-транспорт - летење ради превоза путника и ствари (пртљаг, роба и пошта);
- 22) пилот - лице које управља командама ваздухоплова у току лета;
- 23) пилот који управља ваздухопловом (PIC) - пилот одређен од стране корисника или власника ваздухоплова да управља ваздухопловом и да се стара за безбедно одвијање лета;
- 24) копилот - пилот који на основу дозволе врши одређене послове везане за управљање ваздухопловом за који је прописана вишечлана посада, различите од послова пилота који управља ваздухопловом, али искључујући пилота који се налази у ваздухоплову једино у сврху обуке;
- 25) капетан - пилот који управља ваздухопловом (PIC) на ваздухоплову са више пилота који је завршио посебну обуку (command course) и положио посебан испит;
- 26) интегрисана обука - летачка обука која се у континуитету спроводи по програму у којем су прецизно дефинисани време почетка и време завршетка обуке;
- 27) Здружене ваздухопловне власти (JAA) - придружено тело Европске конференције цивилног ваздухопловства, састављено од представника тела надлежних за доношење прописа из цивилног ваздухопловства држава чланица;
- 28) Заједнички ваздухопловни захтеви (JAR) - заједнички ваздухопловни прописи земаља чланица JAA.

II ЛЕТАЧКО ОСОБЉЕ

1. Пилот једрилице

Члан 9.

Једрилицом може управљати пилот који има: завршену обуку за пилота једрилице; најмање 10 сати укупног летења једрилицом, од чега најмање 2 сата самосталног летења једрилицом, укључујући најмање 20 полетења и слетања; положен испит за дозволу пилота једрилице.

Од укупног налета из става 1. овог члана, кандидату за дозволу пилота једрилице који поседује дозволу приватног, професионалног или транспортног пилота авиона или дозволу пилота ултра лаког авиона може се признати највише 4 сата летења на тим ваздухопловима у циљу испуњења услова за стицање дозволе пилота једрилице.

Члан 10.

Испит за стицање дозволе пилота једрилице састоји се из теоријског и практичног дела.

Програм полагања теоријског дела испита обухвата следеће предмете:

- 1) ваздухопловни прописи;
- 2) опште знање о ваздухоплову;
- 3) перформансе лета и планирање;
- 4) људске могућности и ограничења;
- 5) метеорологија;
- 6) навигација;
- 7) оперативне процедуре;
- 8) теорија летења;
- 9) комуникације (радио-телефонија);
- 10) познавање својства падобрана и његова употреба.

Практични део испита обухвата проверу стручног знања и оспособљености за безбедно управљање једрилицом, као и познавање експлоатације једрилице и принудних поступака.

Члан 11.

На основу дозволе пилот једрилице:

- а) лети самостално дању у условима видљивости једрилицом за коју је обучен;
- б) лети самостално ноћу, ако је за то обучен, ако није имао прекид у ноћном летењу дужи од 60 дана, ако има најмање 150 сати самосталног летења једрилицом, од чега најмање 10 сати летења под покривачем и ако је положио посебан испит за летење ноћу;
- в) учествује на ваздухопловним приредбама и такмичењима, ако има најмање 100 сати самосталног летења једрилицом;
- г) врши акробације, ако је за то обучен и ако је положио посебан испит за акробатско летење.

Члан 12.

Захтев за редовно продужење рока важења дозволе пилота једрилице може поднети имаалац те дозволе: ако у моменту продужења испуњава здравствене услове; ако је у току важења дозволе остварио најмање 10 сати летења једрилицом, од чега најмање 5 сати летења у току 12 месеци пре истека рока важења дозволе; ако је приликом провере стручности показао задовољавајући успех.

Имаоцу дозволе пилота једрилице коме је из здравствених разлога рок важења дозволе краћи од две године, налет прописан у ставу 1. овог члана се пропорционално смањује.

2. Пилот ултра лаког авиона

Члан 13.

Ултра лаким авионом може управљати пилот који има: завршену обуку за пилота ултра лаког авиона; најмање 30 сати укупног летења ултра лаким авионом, од чега најмање 10 сати самосталног летења; положен испит за дозволу пилота ултра лаког авиона.

Од укупног налета из става 1. овог члана, кандидату за дозволу пилота ултра лаког авиона који поседује дозволу пилота једрилице може се признати највише 10 сати летења једрилицом у циљу испуњења услова за стицање дозволе пилота ултра лаког авиона.

Члан 14.

Испит за стицање дозволе пилота ултра лаког авиона састоји се из теоријског и практичног дела.

Изузетно од става 1. овог члана, имаалац важеће дозволе приватног, професионалног или транспортног пилота авиона за стицање дозволе пилота ултра лаког авиона полаже само практичан део испита.

Програм полагања теоријског дела испита обухвата следеће предмете:

- 1) ваздухопловни прописи;
- 2) опште знање о ваздухоплову;
- 3) перформансе лета и планирање;
- 4) људске могућности и ограничења;
- 5) метеорологија;
- 6) навигација;
- 7) оперативне процедуре;
- 8) теорија летења;
- 9) комуникације (радио-телефонија).

Практични део испита обухвата проверу стручног знања и оспособљености за безбедно управљање ултра лаким авионом, као и познавање експлоатације ултра лаког авиона и принудних поступака.

Члан 15.

На основу дозволе пилот ултралаког авиона:

- а) лети самостално дању у условима видљивости ултралаким авионом за који је обучен;
- б) учествује на ваздухопловним приредбама и такмичењима, ако има најмање 100 сати самосталног летења ултралаким авионом;
- в) врши акробације, ако је за то обучен и ако је положио посебан испит за акробатско летење;
- г) лети изван ваздушног простора Србије и Црне Горе, ако има најмање 100 сати летења авионима или ултралаким авионима и ако има положен испит из предмета енглески језик са употребом ваздухопловних израза на енглеском језику.

Члан 16.

Захтев за редовно продужење рока важења дозволе пилота ултралаког авиона може поднети ималац те дозволе: ако у моменту продужења испуњава здравствене услове; ако је у току важности дозволе остварио најмање 10 сати летења ултралаким авионом, од чега најмање 5 сати летења у току 12 месеци пре истека рока важења дозволе; ако је приликом провере стручности показао задовољавајући успех.

Имаоцу дозволе пилота ултралаког авиона коме је из здравствених разлога рок важења дозволе краћи од две године, налет прописан у ставу 1. овог члана се пропорционално смањује.

3. Пилот слободног балона

Члан 17.

Слободним балоном може управљати пилот који има: завршену обуку за пилота слободног балона; најмање 16 сати летења слободним балоном, укључујући најмање 8 полетања и слетања са најмање једним самосталним летом балоном; положен испит за дозволу пилота слободног балона.

Члан 18.

Испит за стицање дозволе пилота слободног балона састоји се из теоријског и практичног дела.

Програм полагања теоријског дела испита обухвата следеће предмете:

- 1) ваздухопловни прописи;
- 2) опште знање о ваздухоплову;
- 3) перформансе лета и планирање;
- 4) људске могућности и ограничења;
- 5) метеорологија;
- 6) навигација;
- 7) оперативне процедуре;
- 8) теорија летења.

Практични део испита обухвата проверу стручног знања и оспособљености за безбедно управљање слободним балоном, као и познавање експлоатације балона и принудних поступака.

Члан 19.

На основу дозволе, пилот слободног балона:

- а) самостално лети дању у условима видљивости балоном за који је обучен;
- б) превози друга лица, ако има најмање 75 сати самосталног летења балоном;
- в) превози друга лица у циљу остваривања зараде, ако има навршених 18 година живота и најмање 100 сати самосталног летења балоном.

Члан 20.

Захтев за редовно продужење рока важења дозволе пилота слободног балона може поднети ималац те дозволе: ако у моменту продужења испуњава здравствене услове; ако је у току важења дозволе остварио најмање 6 сати летења балоном; ако је приликом провере стручности показао задовољавајући успех.

Имаоцу дозволе пилота слободног балона коме је из здравствених разлога рок важења дозволе краћи од две године, налет прописан у ставу 1. овог члана се пропорционално смањује.

4. Приватни пилот авиона

Члан 21.

Авионом може управљати пилот авиона који има: завршену обуку за приватног пилота авиона; најмање 45 сати укупног летења авионом, од чега најмање 25 сати летачке обуке са инструктором; најмање 10 сати самосталног летења, укључујући 5 сати самосталног међуаеродромског летења, са најмање једним летом дужим од 270 km током којег се морају извршити два слетања са потпуним заустављањем на два различита аеродрома; положен испит за дозволу приватног пилота авиона.

Од укупног налета из става 1. овог члана, кандидату за дозволу приватног пилота авиона који поседује дозволу пилота једрилице или дозволу пилота ултралаког авиона може се признати највише 5 сати летења на тим ваздухопловима у циљу испуњења услова за стицање дозволе приватног пилота авиона.

Члан 22.

Испит за стицање дозволе приватног пилота авиона састоји се из теоријског и практичног дела.

Програм полагања теоријског дела испита обухвата следеће предмете:

- 1) ваздухопловни прописи;
- 2) познавање ваздухоплова;
- 3) перформансе лета и планирање;
- 4) људске могућности и ограничења;
- 5) метеорологија;
- 6) навигација;
- 7) оперативне процедуре;
- 8) теорија летења;
- 9) комуникације (радио-телефонија).

Практични део испита обухвата проверу стручног знања и оспособљености за безбедно управљање авионом, као и познавање експлоатације авиона и принудних поступака.

Члан 23.

На основу дозволе, приватни пилот авиона може без накнаде и на летовима који не доносе зараду да:

- а) самостално управља дању у условима видљивости једномоторним клипним авионом за који је обучен;
- б) самостално управља дању у условима видљивости вишемоторним клипним авионом за који је обучен, ако је положио посебан испит;
- в) самостално управља дању у условима видљивости на типу једномоторног авиона, ако је положио посебан испит;
- г) лети самостално ноћу, ако има: завршену обуку за ноћно летење; најмање 5 сати ноћног летења, од чега најмање 3 сата летења под надзором инструктора летења авионом или инструктора летења на класи авиона, укључујући најмање један маршрутни лет ноћу у трајању од једног сата, најмање 5

самосталних полетања и слетања ноћу са потпуним заустављањем; положен посебан испит за ноћно летење;

д) врши вучу једрилице, ако је за то обучен и ако има најмање 70 сати самосталног летења, односно најмање 50 сати самосталног летења и положен посебан испит за инструктора једриличарства;

ђ) врши избацивање падобранаца, бацање летака и вучу транспарената, ако је за то обучен и ако има најмање 100 сати самосталног летења;

е) учествује на ваздухопловним приредбама и такмичењима, ако има најмање 150 сати самосталног летења;

ж) врши акробације, ако је за то обучен и ако је положио посебан испит за акробатско летење;

з) самостално управља авионом по правилима за инструментално летење, ако је завршио обуку и положио посебан испит за инструментално летење;

и) лети изван ваздушног простора Србије и Црне Горе, ако има најмање 100 сати укупног летења авионима и ако има положен испит из предмета енглески језик са употребом ваздухопловних израза на енглеском језику.

Члан 24.

Кандидату који је положио испит за дозволу приватног пилота авиона у дозволу се уписује овлашћење за летење на класи једномоторних клипних авиона (SEP) и право коришћења радио-телефоније на српском језику (R/TS).

Имаоцу дозволе приватног пилота авиона који положи испит из предмета енглески језик са употребом ваздухопловних израза на енглеском језику у дозволу се уписује и право коришћења радио-телефоније на енглеском језику (R/TE).

На основу важеће дозволе, приватни пилот авиона може самостално управљати једномоторним клипним авионом на коме се обучавао за стицање дозволе.

Другим авионом који припада класи једномоторних клипних авиона ималац дозволе приватног пилота авиона може самостално управљати ако је имао најмање 3 сата летења на таквом авиону у оквиру обуке под надзором инструктора летења авионом или инструктора летења на класи авиона, односно најмање 10 сати летења када се такав авион користи за јавни авио-транспорт или за пружање услуга из ваздуха.

Члан 25.

За стицање овлашћења за летење на класи вишемоторних клипних авиона (MEP) и овлашћења за летење на типу једномоторног авиона, ималац дозволе приватног пилота авиона мора имати:

1) најмање 200 сати укупног летења авионима пре почетка обуке, од чега најмање 70 сати самосталног летења;

2) завршену обуку, у оквиру које је остварио најмање 10 сати летења на авиону који припада класи вишемоторних клипних авиона, односно на типу једномоторног авиона;

3) положен посебан испит.

Ималац дозволе приватног пилота авиона са важећим овлашћењем за летење на класи вишемоторних клипних авиона може самостално управљати вишемоторним клипним авионом на коме се обучавао за стицање овлашћења.

Другим авионом који припада класи вишемоторних клипних авиона, ималац дозволе приватног пилота авиона може самостално управљати ако је имао најмање 10 сати летења на таквом авиону у оквиру обуке под надзором инструктора летења авионом или инструктора летења на класи авиона.

Члан 26.

Рок важења овлашћења за летење на класи једномоторних клипних авиона у дозволи приватног пилота авиона је једнак року важења саме дозволе, а рок важења овлашћења за летење на класи вишемоторних клипних авиона и овлашћења за летење на типу авиона је годину дана.

Захтев за редовно продужење рока важења дозволе приватног пилота авиона може поднети ималац те дозволе: ако у моменту продужења испуњава здравствене услове; ако је у току важења дозволе остварио најмање 10 сати летења авионом, од чега најмање 5 сати летења у току 12 месеци пре истека рока важења дозволе; ако је приликом провере стручности показао задовољавајући успех.

Захтев за редовно продужење рока важења овлашћења за летење на класи вишемоторних клипних авиона може поднети ималац дозволе приватног пилота авиона: ако у моменту продужења испуњава здравствене услове; ако је у току важења овлашћења остварио најмање 12 сати летења на класи вишемоторних клипних авиона; ако је приликом провере стручности показао задовољавајући успех.

Захтев за редовно продужење рока важења овлашћења за летење на типу авиона може поднети ималац дозволе приватног пилота авиона: ако у моменту продужења испуњава здравствене услове; ако је у току важења овлашћења остварио најмање 12 рутних сектора на том типу авиона; ако је приликом провере стручности показао задовољавајући успех.

Имаоцу дозволе приватног пилота авиона, коме је из здравствених разлога рок важења дозволе краћи од 2 године, односно рок важења овлашћења из ст. 3. и 4. овог члана краћи од годину дана, налет прописан ст. 2, 3. и 4. овог члана се пропорционално смањује.

5. Приватни пилот хеликоптера

Члан 27.

Хеликоптером може управљати пилот хеликоптера који има: завршену обуку за приватног пилота хеликоптера; најмање 40 сати укупног летења хеликоптером, од чега најмање 10 сати самосталног летења, од чега 5 сати самосталног маршрутног летења, укључујући најмање 1 самостални лет, не краћи од 180 km током којег се мора извршити слетање на два различита места.

Од укупног налета из става 1. овог члана кандидату за дозволу приватног пилота хеликоптера који поседује дозволу приватног, професионалног или транспортног пилота авиона може се признати највише 5 сати летења авионом у циљу испуњења услова за стицање дозволе пилота хеликоптера.

Члан 28.

Испит за стицање дозволе приватног пилота хеликоптера састоји се из теоријског и практичног дела.

Програм полагања теоријског дела испита обухвата предмете наведене у члану 22. став 2. овог правилника.

Практични део испита обухвата проверу стручног знања и оспособљености за безбедно управљање хеликоптером, као и познавање експлоатације хеликоптера и принудних поступака.

Члан 29.

На основу дозволе, приватни пилот хеликоптера може без накнаде и на летовима који не доносе зараду да:

- а) самостално управља дању у условима видљивости оним типом хеликоптера за који је обучен и за који је предвиђен један пилот;
- б) самостално управља хеликоптером ноћу ако има: завршену обуку за ноћно летење; најмање 5 сати ноћног летења, од чега најмање 3 сата летења под надзором инструктора летења хеликоптером, укључујући најмање један маршрутни лет ноћу у трајању од једног сата, најмање 5 самосталних полетања и слетања ноћу са потпуним заустављањем; положен посебан испит за ноћно летење;
- в) врши избацивање падобранаца, ако је за то обучен и ако има најмање 100 сати самосталног летења хеликоптером, од чега најмање 10 сати самосталног летења оним типом хеликоптера из ког врши избацивање падобранаца;

г) учествује на ваздухопловним приредбама и такмичењима, ако има најмање 150 сати самосталног летења хеликоптером;

д) самостално управља хеликоптером по правилима за инструментално летење, ако је завршио обуку и положио посебан испит за инструментално летење;

ђ) лети изван ваздушног простора Србије и Црне Горе, ако има најмање 100 сати укупног летења хеликоптером и положен испит из предмета енглески језик са употребом ваздухопловних израза на енглеском језику.

Члан 30.

Кандидату који је положио испит за дозволу приватног пилота хеликоптера у дозволу се уписује овлашћење за летење на оном типу хеликоптера на коме је спроведен практични део испита за стицање дозволе и право коришћења радио-телефоније на српском језику (R/TS).

Имаоцу дозволе приватног пилота хеликоптера који положи испит из предмета енглески језик са употребом ваздухопловних израза на енглеском језику у дозволу се уписује и право коришћења радио-телефоније на енглеском језику (R/TE).

На основу важеће дозволе, приватни пилот хеликоптера може самостално управљати типом хеликоптера на коме је полагао практични део испита за стицање дозволе, а другим типом хеликоптера за који је предвиђен један пилот може самостално управљати ако је имао најмање 10 сати летења на том типу хеликоптера у оквиру обуке под надзором инструктора летења хеликоптером или инструктора летења на типу хеликоптера и положен посебан испит.

Члан 31.

Рок важења овлашћења за летење на типу хеликоптера у дозволи приватног пилота хеликоптера је једнак року важења саме дозволе.

Захтев за редовно продужење рока важења дозволе приватног пилота хеликоптера може поднети ималац те дозволе: ако у моменту продужења испуњава здравствене услове; ако је у току важности дозволе остварио најмање 10 сати летења хеликоптером, од чега најмање 5 сати летења у току 12 месеци пре истека рока важења дозволе; ако је приликом провере стручности показао задовољавајући успех.

Ако ималац дозволе приватног пилота хеликоптера продужава рок важења дозволе која укључује овлашћења за летење на више различитих типова хеликоптера, од укупног налета из става 2. овог члана, најмање 4 сата летења мора бити остварено на сваком типу хеликоптера за који се поседује овлашћење.

Имаоцу дозволе приватног пилота хеликоптера, коме је из здравствених разлога рок важења дозволе краћи од 2 године, налет прописан у ставу 2. овог члана се пропорционално смањује.

6. Професионални пилот авиона

Члан 32.

Авионом може управљати пилот који има: завршену обуку за професионалног пилота авиона; најмање 200 сати укупног летења авионом, или најмање 150 сати укупног летења ако је кандидат похађао интегрисани курс за стицање дозволе професионалног пилота авиона; најмање 100 сати самосталног летења; најмање 20 сати самосталног маршрутног летења, укључујући најмање један маршрутни лет дужи од 540 km са слетањем на два успутна аеродрома; најмање 10 сати летења без спољне видљивости, од чега највише 5 сати на уређају за симулирано летење; најмање 5 сати ноћног летења са минимално 5 самосталних полетања и слетања; положен испит за дозволу професионалног пилота авиона.

Од укупног налета из става 1. овог члана, кандидату за дозволу професионалног пилота авиона који поседује дозволу приватног, професионалног или транспортног пилота хеликоптера може се признати највише 10 сати летења хеликоптером у циљу испуњења услова за стицање дозволе професионалног пилота авиона.

Члан 33.

Испит за стицање дозволе професионалног пилота авиона састоји се из теоријског и практичног дела.

Програм полагања теоријског дела испита обухвата следеће предмете:

- 1) ваздухопловни прописи;
- 2) познавање ваздухоплова;
- 3) перформансе лета и планирање;
- 4) људске могућности и ограничења;
- 5) метеорологија;
- 6) навигација;
- 7) оперативне процедуре;
- 8) теорија летења;
- 9) комуникације;
- 10) енглески језик, са употребом ваздухопловних израза на енглеском језику.

Практични део испита обухвата проверу стручног знања и оспособљености за безбедно управљање авионом, као и познавање експлоатације авиона и принудних поступака.

Положен теоријски део испита за стицање дозволе транспортног пилота авиона признаће се као положен теоријски део испита за стицање дозволе професионалног пилота авиона.

Члан 34.

На основу важеће дозволе, професионални пилот авиона:

- а) лети дању и ноћу у условима видљивости на класи или типу авиона за који има важеће овлашћење;
- б) лети дању и ноћу по правилима за инструментално летење ако има важеће овлашћење за летење по инструментима за одговарајућу класу или тип авиона;
- в) врши авио-третирање земљишних површина, ако има најмање 300 сати укупног летења авионом и ако је положио посебан испит за авио-третирање;
- г) лети ради трагања и спасавања, ако има најмање 500 сати укупног летења и завршену обуку за трагање и спасавање;
- д) врши акробације, ако је за то обучен и ако је положио посебан испит за акробатско летење;
- ђ) лети у својству копилота на типу авиона за који поседује важеће овлашћење;
- е) лети у својству пилота који управља авионом (PIC) на типу авиона максималне масе на полетању до 5700 kg, за који је предвиђен један пилот и за који поседује важеће овлашћење.

Члан 35.

Кандидату који је положио испит за дозволу професионалног пилота авиона у дозволу се уписује овлашћење за летење на класи једномоторних клипних авиона (SEP) и право коришћења радио-телефоније на енглеском језику (R/TE).

Кандидату који је у оквиру обуке за дозволу професионалног пилота авиона имао најмање 6 сати летења на авиону који припада класи вишемоторних клипних авиона и који је на том авиону положио практични део испита за дозволу, у дозволу се уписује и овлашћење за летење на класи вишемоторних клипних авиона (MEP).

На основу важећег овлашћења за летење на класи једномоторних клипних авиона, професионални пилот авиона може самостално управљати једномоторним клипним авионом на коме се обучавао за стицање дозволе.

Другим авионом који припада класи једномоторних клипних авиона ималац дозволе професионалног пилота авиона може самостално управљати ако је имао најмање 3 сата летења на таквом авиону у оквиру обуке под надзором инструктора летења авионом или инструктора летења на класи авиона, односно најмање 10 сати летења када се такав авион користи за јавни авио-транспорт или за пружање услуга из ваздуха.

Члан 36.

За стицање овлашћења за летење на класи вишемоторних клипних авиона, ималац дозволе професионалног пилота авиона мора имати најмање 6 сати летења на авиону који припада класи вишемоторних клипних авиона у оквиру обуке и положен посебан испит.

Другим авионом који припада класи вишемоторних клипних авиона ималац дозволе професионалног пилота авиона може самостално управљати ако је имао најмање 6 сати летења на таквом авиону у оквиру обуке под надзором инструктора летења авионом или инструктора летења на класи авиона.

Ималац дозволе професионалног пилота авиона може превозити путнике у јавном авио-транспорту на авиону који припада класи вишемоторних клипних авиона, у својству пилота који управља авионом (PIC), само ако поседује важеће овлашћење за летење на класи вишемоторних клипних авиона, ако има најмање 700 сати укупног летења на авионима и најмање 100 сати летења по инструментима, од чега најмање 40 сати на вишемоторним авионима.

Члан 37.

За стицање овлашћења за летење на типу авиона за који је предвиђен један пилот, ималац дозволе професионалног пилота авиона мора имати најмање 10 сати летења у оквиру обуке под надзором инструктора летења на типу авиона и положен посебан испит.

За стицање овлашћења за летење на типу авиона високих перформанси за који је предвиђен један пилот ималац дозволе професионалног пилота авиона, осим услова из става 1. овог члана, мора имати завршену теоријску обуку за летење на авионима високих перформанси или положен теоријски део испита за дозволу транспортног пилота авиона.

Ако ималац дозволе професионалног пилота авиона поседује важеће овлашћење за летење на неком другом типу авиона, налет из става 1. овог члана се смањује, али не може бити мањи од 6 сати.

Ималац дозволе професионалног пилота авиона може превозити путнике у јавном авио-транспорту на том типу авиона у својству пилота који управља авионом (PIC), само ако поседује важеће овлашћење за летење на том типу авиона, ако има најмање 700 сати укупног летења на авионима и најмање 100 сати летења по инструментима, од чега најмање 40 сати на вишемоторним авионима.

За стицање овлашћења за летење на типу авиона за који су предвиђена два пилота, ималац дозволе професионалног пилота авиона мора имати:

- 1) важеће овлашћење за инструментално летење на вишемоторним авионима;
- 2) завршену обуку и положен испит за летење у саставу вишечлане посаде;
- 3) завршену обуку за летење на том типу авиона у својству копилота, у оквиру које је остварио налет који је предвиђен програмом обуке;
- 4) положен теоријски део испита за дозволу транспортног пилота авиона;
- 5) положен посебан испит за стицање овлашћења.

На основу положеног посебног испита из става 5. овог члана, у дозволу ће се уписати тип авиона са ограничењем за рад у својству копилота.

Кандидат за стицање овлашћења из става 5. овог члана биће ослобођен обуке за летење у саставу вишечлане посаде, ако поседује овлашћење за летење на неком другом типу авиона за који су предвиђена два пилота.

Члан 38.

Рок важења овлашћења за летење на типу авиона, на класи једномоторних и на класи вишемоторних клипних авиона у дозволи професионалног пилота авиона је годину дана, под условом да ималац дозволе поседује важеће лекарско уверење.

Захтев за редовно продужење рока важења овлашћења за летење на типу авиона ималац дозволе професионалног пилота авиона може поднети: ако у моменту продужења испуњава здравствене услове; ако је у току важења овлашћења остварио најмање 12 рутних сектора на том типу авиона; ако је приликом провере стручности показао задовољавајући успех.

Захтев за редовно продужење рока важења овлашћења за класу вишемоторних клипних авиона (MEP) и овлашћења за класу једномоторних клипних авиона (SEP) ималац дозволе професионалног пилота авиона може поднети: ако у моменту продужења испуњава здравствене услове; ако је у току важења овлашћења остварио најмање 12 сати летења на одговарајућој класи авиона; ако је приликом провере стручности показао задовољавајући успех.

Сати летења које је ималац дозволе професионалног пилота авиона остварио у току важења овлашћења за летење на типу авиона или на класи вишемоторних клипних авиона, признаће се за продужење рока важења овлашћења за летење на класи једномоторних клипних авиона.

Имаоцу дозволе професионалног пилота авиона, коме је из здравствених разлога рок важења овлашћења за тип или класу авиона краћи од годину дана, налет прописан у ст. 2. и 3. овог члана се пропорционално смањује.

7. Професионални пилот хеликоптера

Члан 39.

Хеликоптером може управљати пилот који има: завршену обуку за професионалног пилота хеликоптера; најмање 150 сати укупног летења хеликоптером, или најмање 100 сати укупног летења ако је кандидат похађао интегрисани курс за стицање дозволе професионалног пилота хеликоптера; најмање 35 сати самосталног летења; најмање 10 сати самосталног маршрутног летења, укључујући најмање један маршрутни лет са најмање два ванаеродромска слетања; најмање 10 сати летења без спољне видљивости, од чега највише 5 сати на уређају за симулирано летење; најмање 5 сати ноћног летења са минимално 5 самосталних полетања и слетања; положен испит за дозволу професионалног пилота хеликоптера.

Од укупног налета из става 1. овог члана, кандидату за дозволу професионалног пилота хеликоптера који поседује дозволу приватног, професионалног или транспортног пилота авиона може се признати највише 10 сати летења авионом у циљу испуњења услова за стицање дозволе професионалног пилота хеликоптера.

Члан 40.

Испит за стицање дозволе професионалног пилота хеликоптера састоји се из теоријског и практичног дела.

Програм полагања теоријског дела испита обухвата предмете наведене у члану 33. став 2. овог правилника.

Практични део испита обухвата проверу стручног знања и оспособљености за безбедно управљање хеликоптером, као и познавање експлоатације хеликоптера и принудних поступака.

Члан 41.

На основу важеће дозволе, ималац дозволе професионалног пилота хеликоптера:

- а) лети дању и ноћу у условима видљивости на типу хеликоптера за који има важеће овлашћење;
- б) лети дању и ноћу по правилима за инструментално летење ако има важеће овлашћење за летење по инструментима за одговарајући за тип хеликоптера;
- в) врши авио-третирање земљишних површина, ако има најмање 300 сати укупног летења хеликоптером и ако је положио посебан испит за авио-третирање;
- г) лети ради трагања и спасавања, ако има најмање 350 сати укупног летења хеликоптером и завршену обуку за трагање и спасавање;
- д) врши вантеренско полетање и слетање, ако има најмање 350 сати укупног летења хеликоптером;
- ђ) лети у својству копилота на типу хеликоптера за који поседује важеће овлашћење;
- е) лети у својству пилота који управља хеликоптером (PIC) на типу хеликоптера за који је предвиђен један пилот и за који поседује важеће овлашћење.

Члан 42.

Кандидату који је положио испит за дозволу професионалног пилота хеликоптера у дозволу се уписује овлашћење за летење на типу хеликоптера на коме је спроведен практични део испита за стицање дозволе и право коришћења радио-телефоније на енглеском језику (R/TE).

За стицање овлашћења за летење на другом типу хеликоптера за који је предвиђен један пилот, ималац дозволе професионалног пилота хеликоптера мора имати најмање 10 сати летења у оквиру обуке под надзором инструктора и положен посебан испит.

Ималац дозволе професионалног пилота хеликоптера може превозити путнике у јавном авио-транспорту у својству пилота који управља хеликоптером (PIC), само ако поседује важеће овлашћење за летење на том типу хеликоптера и ако има најмање 500 сати укупног летења на хеликоптерима.

За стицање овлашћења за летење на типу хеликоптера, за који су предвиђена два пилота, ималац дозволе професионалног пилота хеликоптера мора имати:

- 1) завршену обуку за летење на том типу хеликоптера у својству копилота, у оквиру које је остварио налет предвиђен програмом обуке;
- 2) завршену обуку и положен испит за летење у саставу вишечлане посаде;
- 3) положен посебан испит за стицање овлашћења.

На основу положеног испита из става 4. овог члана, у дозволу ће се уписати тип хеликоптера са ограничењем за рад у својству копилота.

Кандидат за стицање овлашћења из става 4. овог члана биће ослобођен обуке за летење у саставу вишечлане посаде ако поседује овлашћење за летење на неком другом типу хеликоптера за који су предвиђена два пилота.

Члан 43.

Рок важења овлашћења за летење на типу хеликоптера у дозволи професионалног пилота хеликоптера је годину дана, под условом да ималац дозволе поседује важеће лекарско уверење.

Захтев за редовно продужење рока важења овлашћења за летење на типу хеликоптера ималац дозволе професионалног пилота хеликоптера може поднети: ако у моменту продужења испуњава здравствене услове; ако је у току важности овлашћења остварио најмање 6 сати летења на типу хеликоптера за који поседује овлашћење; ако је приликом провере стручности показао задовољавајући успех.

Ако ималац дозволе професионалног пилота хеликоптера продужава рок важења овлашћења за летење за више различитих типова хеликоптера, најмање 4 сата летења мора бити остварено на сваком типу хеликоптера за који се овлашћење продужава.

Имаоцу дозволе професионалног пилота хеликоптера, коме је из здравствених разлога рок важења овлашћења за тип хеликоптера краћи од годину дана, налет прописан у ст. 2. и 3. овог члана се пропорционално смањује.

8. Транспортни пилот авиона

Члан 44.

Дозволу транспортног пилота авиона може стећи ималац важеће дозволе професионалног пилота авиона са важећим овлашћењем за инструментално летење на вишемоторним авионима који је завршио обуку за дозволу транспортног пилота авиона и који је остварио најмање 1500 сати летења као пилот авиона, од чега: најмање 500 сати летења у летовима за које су предвиђена два пилота на авионима транспортне категорије по JAR 25 или комјутер категорије по JAR 23; најмање 250 сати летења у својству пилота који управља авионом (PIC), или најмање 100 сати летења у својству пилота који управља авионом (PIC) и 150 сати летења у својству копилота који врши функцију пилота који управља авионом (SPIC) под надзором пилота који управља авионом (PIC); најмање 75 сати летења по инструментима, од чега не више од 30 сати на уређајима за симулирано летење; најмање 100 сати ноћног летења; и који је положио испит за дозволу транспортног пилота авиона.

Од укупног налета из става 1. овог члана, кандидату за дозволу транспортног пилота авиона који поседује дозволу приватног, професионалног или транспортног пилота хеликоптера може се признати највише 100 сати летења, од чега не више од 25 сати на уређајима за симулирано летење у циљу испуњења услова за стицање дозволе транспортног пилота авиона.

Члан 45.

Испит за стицање дозволе транспортног пилота авиона се састоји из теоријског и практичног дела.

Програм полагања теоријског дела испита обухвата следеће предмете:

- 1) ваздухопловни прописи;
- 2) конструкција, системи и погонске групе ваздухоплова;
- 3) инструменти и електронски системи;
- 4) маса и центража;
- 5) перформансе;
- 6) планирање и праћење лета;
- 7) људске могућности и ограничења;
- 8) метеорологија;
- 9) општа навигација;
- 10) радио-навигација;
- 11) оперативне процедуре;
- 12) теорија летења;
- 13) комуникације у VFR условима;
- 14) комуникације у IFR условима;
- 15) енглески језик, са употребом ваздухопловних израза на енглеском језику.

Практични део испита обухвата проверу стручног знања и оспособљености за безбедно управљање авионом као и познавање експлоатације авиона и принудних поступака и мора се спровести на авиону за који су предвиђена два пилота.

Члан 46.

Имаоци дозволе приватног пилота авиона који се обучавају за дозволу професионалног пилота авиона и имаоци дозволе професионалног пилота авиона, могу полагати теоријски део испита за стицање дозволе транспортног пилота авиона одмах по завршеној теоријској обуци, независно од налета који је прописан у члану 44. став 1. овог правилника.

Положен испит из става 1. овог члана се уписује у дозволу професионалног пилота авиона као теоријски кредит за дозволу транспортног пилота авиона (ATPL theory credit) са датумом када је испит положен, и има рок важења 7 година, рачунајући од дана када је ималац дозволе професионалног пилота авиона последњи пут продужио рок важења овлашћења за инструментално летење.

На основу положеног испита из става 1. овог члана имаоцу дозволе приватног пилота авиона се издаје потврда о положеном испиту са датумом када је испит положен и са роком важења од 36 месеци.

Члан 47.

Кандидату који је положио испит за дозволу транспортног пилота авиона у дозволу се уписују сва важећа овлашћења која кандидат поседује у дозволу професионалног пилота авиона.

На основу важеће дозволе, транспортни пилот авиона лети дању и ноћу, по правилима за визуелно или инструментално летење, на свим типовима и класама авиона за које поседује важеће овлашћење.

Члан 48.

На основу важећег овлашћења за летење на класи једномоторних клипних авиона (SEP), ималац дозволе транспортног пилота авиона може самостално управљати једномоторним клипним авионом на коме се обучавао за стицање овлашћења.

Другим авионом који припада класи једномоторних клипних авиона ималац дозволе транспортног пилота авиона може самостално управљати ако је имао најмање 3 сата летења на таквом авиону у оквиру обуке под надзором инструктора летења авионом или инструктора летења на класи авиона.

За стицање овлашћења за летење на класи вишемоторних клипних авиона, ималац дозволе транспортног пилота авиона мора имати најмање 6 сати летења на авиону који припада класи вишемоторних клипних авиона у оквиру обуке и положен посебан испит.

Другим авионом који припада класи вишемоторних клипних авиона ималац дозволе транспортног пилота авиона може управљати ако је имао најмање 6 сати летења на таквом авиону у оквиру обуке под надзором инструктора летења авионом или инструктора летења на класи авиона.

Члан 49.

За стицање овлашћења за летење на типу авиона за који је предвиђен један пилот, ималац дозволе транспортног пилота авиона мора имати најмање 6 сати летења у оквиру обуке под надзором инструктора летења на типу авиона и положен посебан испит.

За стицање овлашћења за летење на типу авиона за који су предвиђена два пилота, ималац дозволе транспортног пилота авиона мора имати завршену обуку за летење на том типу авиона, у оквиру које је остварио налет предвиђен програмом обуке и положен посебан испит.

Ималац дозволе транспортног пилота авиона који први пут стиче овлашћења за летење у својству капетана на типу авиона за који су предвиђена два пилота, мора у оквиру обуке за капетана (command course) остварити налет који не може бити мањи од 50 сати и положити посебан испит.

На основу положеног посебног испита из става 2. овог члана у дозволу ће се уписати тип авиона без ограничења дужности у току лета уколико је обука за летење извршена и испит спроведен са пилотског седишта предвиђеног за капетана, а у противном у дозволу ће се уписати тип авиона са ограничењем за рад у својству копилота.

Члан 50.

Рок важења овлашћења за летење на типу авиона, на класи једномоторних и на класи вишемоторних клипних авиона у дозволи транспортног пилота авиона је годину дана, односно 6 месеци за имаоца дозволе старијег од 40 година, под условом да ималац дозволе поседује важеће лекарско уверење.

Захтев за редовно продужење рока важења овлашћења за летење на типу авиона ималац дозволе транспортног пилота авиона може поднети: ако у моменту продужења испуњава здравствене услове; ако је у току важења овлашћења остварио најмање 12 рутних сектора на том типу авиона; ако је приликом провере стручности показао задовољавајући успех.

Захтев за редовно продужење рока важења овлашћења за класу вишемоторних клипних авиона (MEP) и овлашћења за класу једномоторних клипних авиона (SEP) ималац дозволе транспортног пилота авиона може поднети: ако у моменту продужења испуњава здравствене услове; ако је у току важења овлашћења остварио најмање 12 сати летења на одговарајућој класи авиона; ако је приликом провере стручности показао задовољавајући успех.

Сати летења које је ималац дозволе транспортног пилота авиона остварио у току важења овлашћења за летење на типу авиона или на класи вишемоторних клипних авиона, признаће се за продужење рока важења овлашћења за летење на класи једномоторних клипних авиона.

Имаоцу дозволе транспортног пилота авиона, коме је из здравствених разлога или због година старости рок важења овлашћења за тип или класу авиона краћи од годину дана, налет прописан у ст. 2. и 3. овог члана се пропорционално смањује.

9. Транспортни пилот хеликоптера

Члан 51.

Дозволу транспортног пилота хеликоптера може стећи ималац дозволе професионалног пилота хеликоптера са важећим овлашћењем за инструментално летење на вишемоторним хеликоптерима и положеним посебним испитом за овлашћење за летење у саставу вишечлане пилотске посаде, који је остварио најмање 1000 сати укупног летења као пилот хеликоптера, од чега: најмање 250 сати летења у својству пилота који управља хеликоптером (PIC), или најмање 100 сати летења у својству пилота који управља хеликоптером (PIC) и 150 сати летења у својству копилота који лети у својству пилота који управља хеликоптером (PIC) под надзором инструктора кога је овластио Директорат цивилног ваздухопловства; најмање 200 сати маршрутног летења, од чега најмање 100 сати у својству пилота који управља хеликоптером (PIC); најмање 30 сати инструменталног летења, од чега не више од 10 сати на уређајима за симулирано летење; најмање 50 сати ноћног летења; положен испит за дозволу транспортног пилота хеликоптера.

Од укупног налета из става 1. овог члана, кандидату за дозволу транспортног пилота хеликоптера који поседује дозволу приватног, професионалног или транспортног пилота авиона може се признати највише 100 сати летења авионом, од чега не више од 25 сати на уређајима за симулирано летење, у циљу испуњења услова за стицање дозволе транспортног пилота хеликоптера.

Члан 52.

Испит за стицање дозволе транспортног пилота хеликоптера састоји се само из практичног дела.

Практични део испита обухвата проверу стручног знања и оспособљености за безбедно управљање хеликоптером, као и познавање експлоатације хеликоптера и принудних поступака.

Члан 53.

Кандидату који положи испит за дозволу транспортног пилота хеликоптера у дозволу се уписују сва важећа овлашћења која кандидат поседује у дозволи професионалног пилота хеликоптера.

На основу важеће дозволе, транспортни пилот хеликоптера лети дању и ноћу, по правилима за визуелно или инструментално летење, на свим типовима хеликоптера за које поседује важеће овлашћење.

Члан 54.

За стицање овлашћења за летење на другом типу хеликоптера за који је предвиђен један пилот, ималац дозволе транспортног пилота хеликоптера мора имати најмање 10 сати летења у оквиру обуке под надзором инструктора летења на типу хеликоптера и положен посебан испит.

За стицање овлашћења за летење на типу хеликоптера за који су предвиђена два пилота, ималац дозволе транспортног пилота хеликоптера мора имати завршену обуку за летење на том типу хеликоптера у оквиру које је остварио налет предвиђен програмом обуке и положен посебан испит.

Ималац дозволе транспортног пилота хеликоптера који први пут стиче овлашћење за летење у својству капетана на типу хеликоптера за који су предвиђена два пилота мора, у оквиру обуке за капетана (command course) остварити налет који не може бити мањи од 50 сати и положити посебан испит.

На основу положеног посебног испита из става 2. овог члана у дозволу ће се уписати тип хеликоптера без ограничења дужности у току лета, уколико је обука за летење извршена и испит спроведен са пилотског седишта предвиђеног за капетана, а у противном у дозволу ће се уписати тип хеликоптера са ограничењем за рад у својству копилота.

Члан 55.

Рок важења овлашћења за летење на типу хеликоптера у дозволи транспортног пилота хеликоптера је годину дана, односно 6 месеци за имаоца дозволе старијег од 40 година, под условом да ималац дозволе поседује важеће лекарско уверење.

Захтев за редовно продужење рока важења овлашћења за летење на типу хеликоптера ималац дозволе транспортног пилота хеликоптера може поднети: ако у моменту продужења испуњава здравствене услове; ако је у току важења овлашћења остварио најмање 12 сати летења на том типу хеликоптера; ако је приликом провере стручности показао задовољавајући успех.

Ако ималац дозволе транспортног пилота хеликоптера продужава рок важења овлашћења за летење за више различитих типова хеликоптера, најмање 8 сати летења мора бити остварено на сваком типу хеликоптера за који се овлашћење продужава.

Имаоцу дозволе транспортног пилота хеликоптера, коме је из здравствених разлога или због година старости рок важења овлашћења за тип хеликоптера краћи од годину дана, налет прописан у ст. 2. и 3. овог члана се пропорционално смањује.

10. Навигатор летач

Члан 56.

Дозволу навигатора летача може стећи кандидат који има: завршену обуку за дозволу навигатора летача, најмање 200 сати маршрутног летења, од чега најмање 30 сати ноћног летења, укључујући најмање 25 летова у којима је навигација вођена помоћу рачунске навигације и визуелне оријентације и положен испит за дозволу навигатора летача.

Члан 57.

Испит за стицање дозволе навигатора летача се састоји из теоријског и практичног дела.

Програм полагања теоријског дела испита обухвата следеће предмете:

- 1) ваздухопловни прописи;
- 2) перформансе лета и планирање;
- 3) људске могућности и ограничења;
- 4) метеорологија;
- 5) навигација;
- 6) оперативне процедуре;
- 7) теорија летења;
- 8) комуникације;
- 9) енглески језик, са употребом ваздухопловних израза на енглеском језику.

Практични део испита обухвата проверу стручног знања и оспособљености за вршење послова навигатора летача.

Члан 58.

Кандидату који је положио испит за дозволу навигатора летача у дозволу се уписује овлашћење за тип авиона на коме се кандидат обучавао и на коме је спроведен практични део испита за стицање дозволе.

Навигатор летач врши послове навигатора летача на оном типу авиона за који је предвиђен навигатор летач и за који поседује важеће овлашћење.

Члан 59.

Захтев за редовно продужење рока важења овлашћења за летење на типу авиона ималац дозволе навигатора летача може поднети: ако у моменту продужења испуњава здравствене услове; ако је у току важности овлашћења остварио најмање 6 рутних сектора у својству навигатора летача на маршрутама; ако је приликом провере стручности показао задовољавајући успех.

Имаоцу дозволе навигатора летача, коме је из здравствених разлога рок важења овлашћења за тип авиона краћи од годину дана, налет прописан у ставу 1. овог члана се пропорционално смањује.

10. Инжењер летач

Члан 60.

Дозволу инжењера летача може стећи кандидат који има: завршену обуку за дозволу инжењера летача; најмање 100 сати укупног летења у својству инжењера летача под надзором инструктора инжењера летача, од чега најмање 50 сати на уређајима за симулирано летење; положен испит за дозволу инжењера летача.

Члан 61.

Испит за стицање дозволе инжењера летача се састоји из теоријског и практичног дела.

Програм полагања теоријског дела испита обухвата следеће предмете:

- 1) ваздухопловни прописи;
- 2) опште познавање ваздухоплова;
- 3) перформансе лета и планирање;
- 4) људске могућности и ограничења;
- 5) оперативне процедуре;
- 6) теорија летења;
- 7) комуникације;
- 8) енглески језик, са употребом ваздухопловних израза на енглеском језику.

Практични део испита обухвата проверу стручног знања и оспособљености за вршење послова инжењера летача, као и познавање експлоатације авиона и принудних поступака.

Члан 62.

Кандидату који је положио испит за дозволу инжењера летача у дозволу се уписује овлашћење за тип ваздухоплова на коме се кандидат обучавао и на коме је спроведен практични део испита за стицање дозволе.

Инжењер летач врши послове инжењера летача на оном типу ваздухоплова за који је предвиђен инжењер летач и за који поседује важеће овлашћење.

Члан 63.

Захтев за редовно продужење рока важења овлашћења за летење на типу ваздухоплова ималац дозволе инжењера летача може поднети: ако у моменту продужења испуњава здравствене услове; ако је у току важења овлашћења остварио најмање 12 рутних сектора на том типу ваздухоплова; ако је приликом провере стручности показао задовољавајући успех.

Имаоцу дозволе инжењера летача, коме је из здравствених разлога рок важења овлашћења за летење на типу ваздухоплова краћи од годину дана, налет прописан у ставу 1. овог члана се пропорционално смањује.

Члан 64.

Приликом стицања овлашћења за летење на другом типу ваздухоплова ималац дозволе инжењера летача мора да заврши обуку, оствари најмање 50 сати летења на том типу ваздухоплова под надзором инструктора инжењера летача и положи посебан испит.

10. Кабинско особље

Члан 65.

Помоћне послове на ваздухоплову за време летења који се не односе на управљање ваздухопловом, али доприносе безбедном извршавању лета, врши кабинско особље.

Дозволу кабинског особља може стећи кандидат који има завршену обуку за кабинско особље, у оквиру које је остварио најмање 10 рутних сектора под надзором инструктора кабинског особља и који је положио испит за дозволу кабинског особља.

Члан 66.

Испит за стицање дозволе кабинског особља се састоји из теоријског и практичног дела.

Програм полагања теоријског дела испита обухвата следеће предмете:

- 1) ваздухопловни прописи;
- 2) теорија летења;
- 3) поступци у ванредним ситуацијама;
- 4) прва помоћ;
- 5) дужности кабинског особља;
- 6) енглески језик;
- 7) управљање људским могућностима.

Практични део испита обухвата проверу стручног знања и оспособљености за вршење послова кабинског особља.

Члан 67.

На основу дозволе кабинско особље врши послове кабинског особља на свим типовима ваздухоплова за које је обучено.

Члан 68.

Захтев за редовно продужење рока важења дозволе кабинског особља може поднети ималац те дозволе: ако у моменту продужења испуњава здравствене услове; ако је у току важења дозволе остварио најмање 6 рутних сектора; ако је приликом провере стручности показао задовољавајући успех.

Имаоцу дозволе кабинског особља, коме је из здравствених разлога рок важења дозволе краћи од 2 године, налет прописан у ставу 1. овог члана се пропорционално смањује.

Члан 69.

Ималац дозволе кабинског особља може стећи овлашћење сениор кабинског особља ако испуњава следеће услове:

- а) поседује важећу дозволу кабинског особља најмање 2 године;
- б) остварио најмање 300 сати летења;
- в) има завршену обуку за сениора кабинског особља;
- г) положи посебан испит за сениора кабинског особља.

Члан 70.

На основу положеног посебног испита, сениор кабинског особља врши послове обезбеђивања путника за време лета, спасавање и евакуацију путника у ванредним ситуацијама, као и друге послове које нареди капетан ваздухоплова.

III ИНСТРУКТОРСКА ОВЛАШЋЕЊА

Члан 71.

Летачку обуку, проверавање стручности летачког особља у току обуке и надзор над спровођењем обуке врше:

- 1) инструктор једриличарства (FI(G));
- 2) инструктор летења пилота ултра лаког авиона (FI(ULA));
- 3) инструктор летења пилота слободног балона (FI(FB));
- 4) инструктор летења авионом (FI(A));
- 5) инструктор летења хеликоптером (FI(H));
- 6) инструктор летења на типу авиона са више пилота (TRI(MPA));
- 7) инструктор летења на типу хеликоптера (TRI(H));
- 8) инструктор летења на класи авиона са једним пилотом (CRI(SPA));
- 9) инструктор за инструментално летење авионом (IRI(A));
- 10) инструктор за инструментално летење хеликоптером (IRI(H));
- 11) инструктор летења на уређају за симулирано летење авионом (SFI(A));
- 12) инструктор летења на уређају за симулирано летење хеликоптером (SFI(H));
- 13) инструктор за сарадњу унутар вишечлане посаде MCCI(A);
- 14) инструктор навигатора летача (FIN);
- 15) инструктор инжењера летача (FIE);
- 16) инструктор кабинског особља (FI(C/A)).

1) Инструктор једриличарства (FI(G))

Члан 72.

За стицање овлашћења инструктора једриличарства, ималац дозволе пилота једрилице мора да испуни следеће услове:

- а) да поседује важећу дозволу пилота једрилице најмање 2 године;
- б) да је остварио најмање 300 сати летења једрилицом, односно 200 сати летења ако поседује овлашћење инструктора летења авионом;
- в) да је завршио обуку за инструктора једриличарства и обуку за акробатско летење једрилицом;
- г) да је у својству приправника за инструктора обучио најмање 3 кандидата за дозволу пилота једрилице;
- д) да је положио посебан испит за овлашћење инструктора једриличарства.

Члан 73.

На основу стеченог овлашћења инструктор једриличарства може да:

- а) врши обуку кандидата за стицање дозволе пилота једрилице;
- б) врши обуку кандидата за стицање овлашћења инструктора једриличарства;
- в) врши проверавање стручности пилота једрилице;
- г) врши обуку за летење у аеро-запрези и обуку за полетање једрилице аутовитлом;
- д) врши обуку за летење под покривачем, акробатско и ноћно летење једрилицом;
- ђ) врши пробу једрилица серијске израде после извршених радова.

2) Инструктор летења пилота ултра лаког авиона (FI(ULA))

Члан 74.

За стицање овлашћења инструктора летења пилота ултра лаког авиона, ималац дозволе пилота ултра лаког авиона мора да испуни следеће услове:

- а) да поседује важећу дозволу пилота ултра лаког авиона најмање 2 године;
- б) да је остварио најмање 200 сати укупног летења ултра лачким авионом;
- в) да је завршио обуку за инструктора летења пилота ултра лаког авиона;
- г) да је у својству приправника за инструктора обучио најмање два кандидата за дозволу пилота ултра лаког авиона;
- д) да је положио посебан испит за овлашћење инструктора пилота ултра лаког авиона.

Члан 75.

На основу стеченог овлашћења инструктор пилота ултра лаког авиона може да:

- а) врши обуку кандидата за стицање дозволе пилота ултра лаког авиона;
- б) врши обуку кандидата за стицање овлашћења инструктора летења пилота ултра лаког авиона;
- в) врши обуку кандидата за акробатско летење пилота ултра лаког авиона, ако је за то обучен;
- г) врши проверавање стручности пилота ултра лаког авиона;
- д) врши пробу ултра лаког авиона серијске израде после извршених радова.

3) Инструктор летења пилота слободног балона (FI(FB))

Члан 76.

За стицање овлашћења инструктора летења пилота слободног балона, ималац дозволе пилота слободног балона мора да испуни следеће услове:

- а) да поседује важећу дозволу пилота слободног балона најмање 2 године;
- б) да је завршио обуку за инструктора летења пилота слободног балона;
- в) да је остварио најмање 150 сати укупног летења у својству пилота слободног балона, од чега најмање 100 сати самосталног летења;
- г) да је у својству приправника за инструктора обучио најмање једног кандидата за дозволу пилота слободног балона;
- д) да је положио посебан испит за овлашћење инструктора летења пилота слободног балона.

Члан 77.

На основу стеченог овлашћења инструктор пилота слободног балона може да:

- а) врши обуку кандидата за стицање дозволе пилота слободног балона;
- б) врши обуку кандидата за стицање овлашћења инструктора летења пилота слободног балона;
- в) врши проверавање стручности пилота слободног балона;
- г) врши пробу балона серијске израде после извршених радова.

4) Инструктор летења авионом (FI(A))

Члан 78.

За стицање овлашћења инструктора летења авионом кандидат мора да испуни следеће услове:

- а) да поседује важећу дозволу професионалног или транспортног пилота авиона, или важећу дозволу приватног пилота авиона и потврду о стеченој теоријској обучености за дозволу професионалног пилота авиона;

- б) да има најмање 200 сати летења, од чега најмање 100 сати као пилот који управља авионом (PIC) за имаоца дозволе транспортног или професионалног пилота авиона, или најмање 150 сати летења као пилот који управља авионом (PIC) за имаоца дозволе приватног пилота авиона;
- в) да је завршио обуку за инструктора летења авионом која укључује најмање 30 сати летења авионом који припада класи једномоторних клипних авиона (SEP);
- г) да има најмање 10 сати инструменталног летења, од чега не више од 5 сати на уређајима за симулирано летење;
- д) да има најмање 20 сати маршрутног летења као пилот који управља авионом (PIC), укључујући један лет од најмање 540 km са слетањем и потпуним заустављањем на два различита аеродрома;
- ђ) да је положио посебан испит за овлашћење инструктора летења авионом.

Члан 79.

На основу важећег овлашћења инструктор летења авионом може да:

- а) врши обуку кандидата за стицање дозволе приватног пилота авиона и за стицање овлашћења летења на класи једномоторних клипних авиона (SEP);
- б) врши обуку кандидата за стицање овлашћења на типу једномоторног авиона уколико је на том типу авиона остварио најмање 15 сати летења у предходних 12 месеци;
- в) врши обуку за стицање дозволе професионалног пилота авиона уколико има најмање 500 сати летења као пилот на авионима, укључујући најмање 200 сати летења у својству инструктора летења авионом;
- г) врши обуку за ноћно летење уколико је за то обучен и уколико нема прекид у ноћном летењу дужи од 90 дана;
- д) врши обуку за стицање овлашћења за инструментално летење на једномоторним авионима уколико има најмање 200 сати летења у инструменталним условима;
- ђ) врши обуку за стицање овлашћења за инструментално летење на вишемоторним авионима уколико поседује важеће овлашћење инструктора летења на класи вишемоторних авиона и најмање 200 сати летења у инструменталним условима, од чега највише 50 сати обуке на уређајима за симулирано летење и ако је као кандидат за овлашћење инструктора летења извршио обуку која укључује најмање 5 сати на авиону или уређајима за симулирано летење;
- е) врши обуку за стицање овлашћења за летење на класи или типу вишемоторног клипног авиона за који је предвиђен један члан посаде, уколико испуњава услове из члана 98. став 1. тачка 1. овог правилника;
- ж) врши обуку за стицање овлашћења инструктора летења авионом, уколико има најмање 500 сати летења у својству инструктора летења на авионима и уколико је пред овлашћеним испитивачем доказао способност за обуку инструктора летења авионом;
- з) врши проверавање стручности у току обуке;
- и) врши пробу авиона после редовних и ванредних радова.

Члан 80.

Права имаоца овлашћења инструктора летења авионом из члана 79. овог правилника су ограничена све док не оствари најмање 100 сати летења у својству инструктора летења авионом и надзор над најмање 25 самосталних летова кандидата, и у том периоду је овај инструктор под надзором овлашћеног инструктора летења авионом.

Ограничења ће бити укинута када ималац овлашћења испуни услове из става 1. овог члана и на предлог овлашћеног инструктора летења авионом који врши надзор над њим.

За време ограничења права инструктора под надзором су следећа:

- 1) да врши обуку кандидата за стицање дозволе приватног пилота авиона или делове интегрисане обуке за стицање дозволе приватног пилота авиона, обуку кандидата за стицање овлашћења летења за класу или тип једномоторних авиона, без права одобрења првог самосталног дневног и ноћног лета кандидата и првог самосталног дневног и ноћног навигацијског лета;
- 2) да врши обуку кандидата за ноћно летење, под условом да поседује овлашћење за ноћно летење и уколико је способност за спровођење ноћне обуке доказао пред инструктором који је овлашћен за обуку инструктора летења авионом.

Члан 81.

За продужење рока важења овлашћења инструктора летења авионом ималац овлашћења мора да испуни најмање два од следећа три услова:

- 1) да је у току важења овлашћења имао најмање 100 сати летења у својству инструктора летења авионом, инструктора летења на класи авиона или инструктора за инструментално летење авионом, укључујући најмање 30 сати летења у својству инструктора у периоду од годину дана пре истицања рока важења овлашћења, од чега најмање 10 сати летачке обуке за инструментално летење ако његово инструкторско овлашћење укључује и обуку за инструментално летење;
- 2) да је у току важења инструкторског овлашћења завршио семинар обнове знања за инструкторе летења авионом који је одобрио Директорат цивилног ваздухопловства;
- 3) да је имао стручну проверу у својству инструктора летења на провери у лету, унутар периода од годину дана пре истицања рока важења овлашћења.

За свако друго продужење рока важења овлашћења инструктора летења авионом, ималац тог овлашћења мора да испуни услов из става 1. тачке 3. овог члана, као један од два потребна услова.

Члан 82.

За обнову важења овлашћења инструктора летења авионом, ималац тог овлашћења мора да испуни услове из члана 81. став 1. тач. 2. и 3. у периоду од годину дана пре подношења захтева за обнову овлашћења.

5) Инструктор летења хеликоптером (FI(H))

Члан 83.

За стицање овлашћења инструктора летења хеликоптером кандидат мора да испуни следеће услове:

- а) да поседује важећу дозволу професионалног или транспортног пилота хеликоптера, или важећу дозволу приватног пилота хеликоптера и потврду о стеченој теоријској обучености за дозволу професионалног пилота хеликоптера;
- б) да је имао најмање 300 сати летења, од чега најмање 100 сати као пилот који управља хеликоптером (PIC) за имаоца дозволе транспортног или професионалног пилота хеликоптера, или најмање 200 сати летења по стицању дозволе као пилот који управља хеликоптером (PIC) за имаоца дозволе приватног пилота хеликоптера;
- в) да је завршио обуку за инструктора летења хеликоптером која укључује најмање 30 сати летења;
- г) да је имао најмање 10 сати инструменталног летења, од чега не више од 5 сати на уређајима за симулирано летење;
- д) да је имао најмање 20 сати маршрутног летења као пилот који управља хеликоптером (PIC);
- ђ) да је положио посебан испит за овлашћење инструктора летења хеликоптером.

Члан 84.

На основу важећег овлашћења инструктор летења хеликоптером може да:

- а) врши обуку кандидата за стицање дозволе приватног пилота хеликоптера;
- б) врши обуку кандидата за стицање овлашћења летења на типу једномоторног хеликоптера за који је предвиђен један пилот, уколико је на том типу хеликоптера остварио најмање 15 сати летења у предходних годину дана;
- в) врши обуку за стицање дозволе професионалног пилота хеликоптера уколико има најмање 500 сати летења као пилот на хеликоптеру, укључујући најмање 200 сати летења у својству инструктора;
- г) врши обуку за ноћно летење;
- д) врши обуку за стицање овлашћења за инструментално летење на хеликоптерима, уколико је остварио најмање 200 сати летења у инструменталним условима, од чега највише 50 сати обуке на уређајима за симулирано летење, и ако је као кандидат за овлашћење инструктора летења

хеликоптером извршио обуку која укључује најмање 5 сати на хеликоптеру или уређајима за симулирано летење;

ђ) врши обуку за стицање овлашћења за летење на типу вишемоторног хеликоптера за који је предвиђен један пилот, уколико је испунио услове из члана 93. ст. 1. тачке а) и в) и члана 95. овог правилника, и ако има 50 сати летења у својству пилота који управља хеликоптером (PIC) на вишемоторном хеликоптеру за који је предвиђен један пилот, укључујући најмање 5 сати летења на истом типу хеликоптера који ће бити коришћен за практични део испита, и ако је остварио најмање 5 сати летења под надзором инструктора летења хеликоптером или на уређајима за симулирано летење хеликоптером;

е) врши обуку за стицање овлашћења инструктора летења хеликоптером, уколико има најмање 500 сати летења у својству инструктора летења хеликоптером;

ж) врши пробу хеликоптера после редовних и ванредних радова.

Члан 85.

Права имаоца овлашћења инструктора летења хеликоптером из члана 84. овог правилника су ограничена док не оствари најмање 100 сати летења у својству инструктора летења хеликоптером и надзор над најмање 25 самосталних летова кандидата, и у том периоду је овај инструктор под надзором овлашћеног инструктора летења хеликоптером.

Ограничења ће бити укинута када ималац овлашћења испуни услове из става 1. овог члана и на предлог овлашћеног инструктора летења хеликоптером који врши надзор над њим.

За време ограничења права инструктора под надзором су следећа:

- 1) да врши обуку кандидата за стицање дозволе приватног пилота хеликоптера или делове интегрисане обуке за стицање дозволе приватног пилота хеликоптера, обуку кандидата за стицање овлашћења летења за тип једномоторног хеликоптера, без права одобрења првог самосталног дневног и ноћног лета кандидата и првог самосталног дневног и ноћног навигацијског лета;
- 2) да врши обуку кандидата за ноћно летење, под условом да инструктор поседује овлашћење за ноћно летење, и уколико је способност за спровођење ноћне обуке доказао пред инструктором који је овлашћен за обуку инструктора летења хеликоптером.

Члан 86.

За продужење рока важења овлашћења инструктора летења хеликоптером ималац овлашћења мора да испуни најмање два од следећа три услова:

- 1) да је у току важења овлашћења имао најмање 100 сати летења у својству инструктора летења хеликоптером или инструктора за инструментално летење хеликоптером, од чега најмање 30 сати летења у својству инструктора у периоду од годину дана пре истицања рока важења овлашћења;
- 2) да је у току важења инструкторског овлашћења завршио семинар обнове знања за инструкторе летења хеликоптером који је одобрио Директорат цивилног ваздухопловства;
- 3) да је имао стручну проверу у својству инструктора летења на провери у лету, унутар периода од годину дана пре истицања рока важења овлашћења.

Члан 87.

За обнову важења овлашћења инструктора летења хеликоптером, ималац овлашћења мора испунити услове из члана 86. ст. 1. тач. 2. и 3. овог правилника, у периоду од годину дана пре подношења захтева за обнову овлашћења.

б) Инструктор летења на типу авиона са више пилота (TRI(MPA))

Члан 88.

За стицање овлашћења инструктора летења на типу авиона кандидат мора да испуни следеће услове:

- а) да има најмање 1500 сати летења авионима за које је предвиђена вишечлана пилотска посада;

- б) да је завршио обуку за инструктора летења на типу авиона, која укључује: најмање 30 рутних сектора у својству пилота који управља авионом (PIC) на том типу авиона, или на сличном типу авиона уз сагласност Директората цивилног ваздухопловства, у периоду од годину дана пре подношења пријаве за испит, од чега највише 15 рутних сектора може бити извршено на уређајима за симулирано летење; најмање 3 сата летења у својству инструктора на том типу авиона под надзором овлашћеног инструктора летења на типу авиона;
- в) да је положио посебан испит за овлашћење инструктора летења на типу авиона.

Члан 89.

На основу важећег овлашћења инструктор летења на типу авиона може да:

- а) врши обуку кандидата за стицање овлашћења летења на типу авиона за који је предвиђена вишечлана пилотска посада;
- б) врши обуку кандидата за стицање овлашћења за сарадњу унутар вишечлане посаде;
- в) врши пробу авиона после редовних и ванредних радова.

Ако је обука за овлашћење инструктора летења на типу авиона спроведена само на уређајима за симулирано летење, овлашћење ће бити ограничено, тако што ималац овлашћења неће моћи да врши обуку кандидата за принудне и ванредне поступке на авиону.

Ограничење из става 2. овог члана ће бити укинута када се обука спроведе на авиону.

Члан 90.

Приликом стицања инструкторског овлашћења за други тип авиона, инструктор летења на типу авиона мора да испуни следеће услове:

- 1) да је остварио најмање 15 рутних сектора у својству пилота који управља авионом (PIC) на том типу авиона, или на сличном типу авиона уз сагласност Директората цивилног ваздухопловства, у периоду од годину дана пре подношења пријаве за испит, од чега највише 7 рутних сектора може бити извршено на уређајима за симулирано летење;
- 2) да је остварио најмање 3 сата летења у својству инструктора на том типу авиона под надзором овлашћеног инструктора летења на типу авиона;
- 3) да је положио посебан испит.

Члан 91.

За продужење рока важења овлашћења инструктора летења на типу авиона ималац овлашћења мора, у периоду од годину дана пре истицања важности инструкторског овлашћења, да испуни један од следећих услова:

- 1) да је у својству инструктора спровео један од следећих делова обуке за стицање, освежење или обнову важења овлашћења летења на типу авиона:
  - а) једна вежба на уређају за симулирано летење у трајању од најмање 3 сата, или
  - б) 1 лет у трајању од најмање једног сата са најмање 2 полетања и слетања;
- 2) да је завршио обуку освежења знања за овлашћење инструктора летења на типу авиона према програму који је одобрио Директорат цивилног ваздухопловства.

Члан 92.

За обнову важења овлашћења инструктора летења на типу авиона ималац овлашћења мора да испуни следеће услове:

- а) да је у периоду од годину дана пре подношења захтева за обнову важења овлашћења остварио најмање 30 рутних сектора на одговарајућем типу авиона или на сличном типу авиона уз сагласност Директората цивилног ваздухопловства, од чега највише 15 рутних сектора може бити извршено на уређајима за симулирано летење;
- б) да је успешно завршио одговарајуће делове обуке за стицање овлашћења инструктора летења на типу авиона које је одобрио Директорат цивилног ваздухопловства, у зависности од предходног искуства подносиоца захтева;

в) успешно спровео најмање 3 сата летачке обуке на том типу авиона или одговарајућем уређају за симулирано летење, у својству инструктора летачке обуке на типу авиона под надзором овлашћеног инструктора летења на типу авиона.

7) Инструктор летења на типу хеликоптера (TRI(H))

Члан 93.

За стицање овлашћења инструктора летења на типу хеликоптера кандидат мора да испуни следеће услове:

- а) да има најмање 500 сати летења као пилот хеликоптера - за једномоторне или вишемоторне хеликоптере за које је предвиђен један пилот;
- б) да има најмање 1000 сати летења, укључујући најмање 350 сати летења као пилот вишемоторног хеликоптера - за хеликоптере за које је предвиђена вишечлана пилотска посада;
- в) да је завршио обуку за инструктора летења на типу хеликоптера, која укључује: најмање 30 сати летења и најмање 10 полетања и слетања на том типу хеликоптера, или на сличном типу хеликоптера уз сагласност Директората цивилног ваздухопловства, у периоду од годину дана пре подношења пријаве за испит, од чега највише 15 сати летења може бити на уређајима за симулирано летење;
- г) да има најмање 5 сати летења у својству инструктора на том типу хеликоптера под надзором овлашћеног инструктора летења на типу хеликоптера;
- д) да је положио посебан испит за овлашћење инструктора летења на типу хеликоптера.

Члан 94.

На основу важећег овлашћења инструктор летења на типу хеликоптера може да:

- а) врши обуку кандидата за стицање овлашћења за летење на типу хеликоптера;
- б) врши обуку кандидата за стицање овлашћења за сарадњу унутар вишечлане посаде;
- в) врши пробу хеликоптера после редовних и ванредних радова.

Члан 95.

Приликом стицања инструкторског овлашћења за други тип хеликоптера, инструктор летења на типу хеликоптера мора да испуни следеће услове:

- 1) да је остварио најмање 15 сати летења на том типу хеликоптера, или на сличном типу хеликоптера уз сагласност Директората цивилног ваздухопловства, у периоду од годину дана пре подношења пријаве за испит, од чега највише 7 сати летења може бити остварено на уређајима за симулирано летење;
- 2) да је остварио најмање 3 сата летења у својству инструктора на том типу хеликоптера под надзором овлашћеног инструктора летења на типу хеликоптера;
- 3) да је положио посебан испит.

Члан 96.

За продужење рока важења овлашћења инструктора летења на типу хеликоптера ималац овлашћења мора у периоду од годину дана пре истицања важности овлашћења да испуни један од следећих услова:

- 1) да је у својству инструктора спровео један од следећих делова обуке за стицање, освежење или обнову важења овлашћења летења на типу хеликоптера:
  - а) једна вежба на уређају за симулирано летење у трајању од најмање 3 сата, или
  - б) 1 лет у трајању од најмање једног сата са најмање 2 полетања и слетања;
- 2) да је завршио обуку освежења знања за овлашћење инструктора летења на типу хеликоптера према програму који је одобрио Директорат цивилног ваздухопловства.

Члан 97.

За обнову важења овлашћења инструктора летења на типу хеликоптера ималац овлашћења мора да испуни следеће услове:

- а) да је у периоду од годину дана пре подношења захтева за обнову важења овлашћења остварио најмање 30 сати летења као пилот који управља хеликоптером (PIC) или као копилот на том типу хеликоптера, или на сличном типу хеликоптера уз сагласност Директората цивилног ваздухопловства, од чега највише 15 сати летења може бити извршено на уређајима за симулирано летење;
- б) да је успешно завршио одговарајуће делове обуке за стицање овлашћења инструктора летења на типу хеликоптера које је одобрио Директорат цивилног ваздухопловства, у зависности од предходног искуства подносиоца захтева;
- в) успешно спровео најмање 3 сата летачке обуке на том типу хеликоптера или одговарајућем уређају за симулирано летење, у својству инструктора летачке обуке на типу хеликоптера под надзором овлашћеног инструктора летења на типу хеликоптера.

8) Инструктор летења на класи авиона са једним пилотом (CRI(SPA))

Члан 98.

За стицање овлашћења инструктора летења на класи авиона кандидат мора да испуни следеће услове:

1) за вишемоторне авионе:

- а) да има најмање 500 сати летења као пилот авиона;
- б) да има најмање 30 сати летења у својству пилота који управља авионом (PIC) на одговарајућем типу или класи авиона, од чега најмање 10 сати летења у периоду од последњих годину дана;
- в) да је завршио обуку за инструктора летења на класи авиона, која укључује најмање 5 сати обуке у току лета или на уређају за симулирано летење од стране овлашћеног инструктора летења на класи авиона;
- г) да је положио посебан испит за овлашћење инструктора летења на класи авиона.

2) за једномоторне авионе:

- а) да има најмање 300 сати летења као пилот авиона;
- б) да има најмање 30 сати летења у својству пилота који управља авионом (PIC) на одговарајућем типу или класи авиона, од чега најмање 10 сати летења у периоду од последњих годину дана;
- в) да је завршио обуку за инструктора летења на класи авиона, која укључује најмање 3 сата обуке у току лета или на уређају за симулирано летење од стране овлашћеног инструктора летења на класи авиона;
- г) да је положио посебан испит за овлашћење инструктора летења на класи авиона.

Члан 99.

Приликом проширења инструкторског овлашћења за други тип или класу авиона, инструктор летења на класи авиона мора да има, у претходних годину дана, најмање 10 сати летења на том типу или класи авиона, или на сличном типу авиона уз сагласност Директората цивилног ваздухопловства.

За стицање овлашћења инструктора летења на класи вишемоторних авиона, ималац овлашћења инструктора летења на класи једномоторних авиона мора да испуни услове из члана 98. став 1. тачка 1. овог правилника.

Члан 100.

На основу важећег овлашћења инструктор летења на класи авиона врши обуку кандидата за стицање овлашћења летења на типу или класи авиона за који је предвиђен један пилот.

Инструктор летења на класи авиона може да врши обуку на једномоторним или вишемоторним авионима, уколико поседује одговарајућу дозволу и овлашћење.

Члан 101.

За продужење рока важења овлашћења инструктора летења на класи авиона, ималац овлашћења мора, у периоду од годину дана пре истицања важења овлашћења, да испуни један од следећих услова:

- а) да је имао најмање 10 сати летења у својству инструктора летења на класи авиона;
- б) да је успешно спровео обуку за освежење знања у својству инструктора летења на класи авиона;
- в) да је похађао обуку за освежење знања за инструктора летења на класи авиона.

Члан 102.

За обнову важења овлашћења инструктора летења на класи авиона ималац овлашћења мора, у периоду од годину дана пре подношења захтева за обнову важења овлашћења, да испуни услове из члана 101. став 1. тачка в) овог правилника, и мора да положи као проверу стручности одговарајуће делове провере у лету, у зависности од тога да ли поседује овлашћење инструктора на класи једномоторних или вишемоторних авиона.

9) Инструктор за инструментално летење авионом (IRI(A))

Члан 103.

За стицање овлашћења инструктора за инструментално летење авионом кандидат мора да испуни следеће услове:

- а) да има најмање 800 сати летења у инструменталним условима, од чега најмање 400 сати летења на авионима;
- б) да је завршио обуку за инструктора за инструментално летење авионом, која се састоји из теоријског дела и најмање 10 сати практичне обуке на авиону или на уређају за симулирано летење;
- в) да је положио посебан испит за овлашћење инструктора за инструментално летење авионом.

Члан 104.

На основу важећег овлашћења инструктор за инструментално летење авионом може да:

- а) врши обуку кандидата за стицање овлашћења за инструментално летење на једномоторним авионима;
- б) врши обуку кандидата за стицање овлашћења за инструментално летење на вишемоторним авионима, уколико испуни услове из члана 98. ст. 1. тачка 1. овог правилника.

Члан 105.

За продужење рока важења овлашћења инструктора за инструментално летење авионом ималац овлашћења мора да испуни услове из члана 81. став 1. овог правилника.

Члан 106.

За обнову важења овлашћења инструктора за инструментално летење авионом ималац овлашћења мора да испуни услове из члана 82. овог правилника и друге услове које одреди Директорат цивилног ваздухопловства.

10) Инструктор за инструментално летење хеликоптером (IRI(H))

Члан 107.

За стицање овлашћења инструктора за инструментално летење хеликоптером кандидат мора да испуни следеће услове:

- а) да има најмање 500 сати летења у инструменталним условима, од чега најмање 250 сати летења на хеликоптерима;
- б) да је завршио обуку за инструктора за инструментално летење хеликоптером, која се састоји из теоријског дела и најмање 10 сати практичне обуке на хеликоптеру или на уређају за симулирано летење;
- в) да је положио посебан испит за овлашћење инструктора за инструментално летење хеликоптером.

Члан 108.

На основу важећег овлашћења инструктор за инструментално летење хеликоптером може да врши обуку кандидата за стицање овлашћења за инструментално летење хеликоптером.

Члан 109.

За продужење рока важења овлашћења инструктора за инструментално летење хеликоптером, ималац овлашћења мора да испуни услове из члана 86. овог правилника.

Члан 110.

За обнову важења овлашћења инструктора за инструментално летење хеликоптером, ималац овлашћења мора да испуни услове из члана 86. став 1. тачке б) и в) и друге услове које одреди Директорат цивилног ваздухопловства.

11) Инструктор летења на уређају за симулирано летење авионом (SFI(A))

Члан 111.

За стицање овлашћења инструктора летења на уређају за симулирано летење авионом кандидат мора да испуни следеће услове:

- а) да је поседовао или да поседује најмање дозволу професионалног пилота авиона;
- б) да има завршену обуку за одговарајући тип авиона на уређају за симулирано летење на коме ће вршити обуку кандидата;
- в) да има најмање 1500 сати летења на авиону за који је предвиђена вишечлана пилотска посада;
- г) да је завршио обуку за инструктора летења на типу авиона;
- д) да је у оквиру комплетне обуке за стицање овлашћења летења на типу авиона успешно спровео најмање 3 сата практичне обуке као инструктор летења на типу авиона под надзором овлашћеног инструктора за летење на типу авиона;
- ђ) да је у периоду од годину дана пре подношења пријаве за испит за инструктора летења на уређају за симулирано летење авионом имао стручну проверу на уређају за симулирано летење за одговарајући тип авиона;
- е) да је у периоду од годину дана пре подношења пријаве за испит за инструктора летења на уређају за симулирано летење авионом обавио најмање 3 рутна сектора као посматрач на том типу авиона, или сличном типу авиона уз сагласност Директората цивилног ваздухопловства;
- ж) да је положио посебан испит за овлашћење инструктора летења на уређају за симулирано летење авионом.

Члан 112.

Приликом проширења инструкторског овлашћења за уређај за симулирано летење за други тип авиона са вишечланом пилотском посадом, инструктор летења на уређају за симулирано летење авионом мора да испуни следеће услове:

- а) да је завршио онај део обуке за стицање овлашћења летења на типу авиона који се спроводи на уређају за симулирано летење авионом;
- б) да је у оквиру комплетне обуке за стицање овлашћења летења на типу авиона успешно спровео најмање 3 сата практичне обуке као инструктор за летење на типу авиона под надзором овлашћеног инструктора за летење на типу авиона.

Члан 113.

На основу важећег овлашћења инструктор летења на уређају за симулирано летење авионом може да:

- а) врши обуку кандидата за стицање овлашћења за летење на типу авиона на уређају за симулирано летење;
- б) врши обуку кандидата за стицање овлашћења за сарадњу унутар вишечлане посаде на уређају за симулирано летење.

Члан 114.

За продужење рока важења овлашћења инструктора летења на уређају за симулирано летење авионом, ималац овлашћења мора, у периоду од годину дана пре истицања важења овлашћења, да спроведе једну вежбу на уређају за симулирано летење у трајању од најмање 3 сата, као део обуке за стицање, освежење или обнову важења овлашћења летења на типу авиона, и да заврши стручну проверу на уређају за симулирано летење за одговарајући тип авиона.

Члан 115.

За обнову важења овлашћења инструктора летења на уређају за симулирано летење авионом, ималац овлашћења мора да испуни следеће услове:

- а) да је завршио део обуке за стицање овлашћења за летење на одговарајућем типу авиона који се односи на уређаје за симулирано летење;
- б) да је успешно завршио обуку за овлашћење инструктора летења на типу авиона коју је одобрио Директорат цивилног ваздухопловства;
- в) да је у оквиру комплетне обуке за стицање овлашћења летења на типу авиона успешно спровео најмање 3 сата практичне обуке као инструктор за летење на типу авиона под надзором овлашћеног инструктора за летење на типу авиона;
- г) да је извршио стручну проверу на уређају за симулирано летење за одговарајући тип авиона.

12) Инструктор летења на уређају за симулирано летење хеликоптером (SFI(H))

Члан 116.

За стицање овлашћења инструктора летења на уређају за симулирано летење хеликоптером кандидат мора да испуни следеће услове:

- а) да је поседовао или да поседује најмање дозволу професионалног пилота хеликоптера;
- б) да има завршену обуку за одговарајући тип хеликоптера на уређају за симулирано летење на коме ће вршити обуку кандидата;
- в) да има најмање 1000 сати летења хеликоптером за који је предвиђена вишечлана пилотска посада;
- г) да је завршио обуку за стицање овлашћења инструктора за летење на типу хеликоптера;

- д) да је у оквиру комплетне обуке за стицање овлашћења летења на типу хеликоптера успешно спровео најмање једну вежбу у трајању од најмање 3 сата као инструктор летења на типу хеликоптера, под надзором овлашћеног инструктора за летење на типу хеликоптера;
- ђ) да је у периоду од годину дана пре подношења пријаве за полагање испита имао стручну проверу на уређају за симулирано летење на одговарајућем типу;
- е) да је у периоду од годину дана пре подношења пријаве за полагање испита имао најмање 1 сат летења као посматрач на одговарајућем типу хеликоптера;
- ж) да је положио посебан испит за овлашћење инструктора летења на уређају за симулирано летење хеликоптером.

Члан 117.

На основу важећег овлашћења инструктор летења на уређају за симулирано летење хеликоптером може да:

- а) врши обуку кандидата за стицање овлашћења за летење на типу хеликоптера на уређају за симулирано летење;
- б) врши обуку кандидата за стицање овлашћења за сарадњу унутар вишечлане посаде на уређају за симулирано летење.

Члан 118.

Приликом проширења инструкторског овлашћења за уређај за симулирано летење за други тип хеликоптера са вишечланом пилотском посадом, инструктор летења на уређају за симулирано летење хеликоптером мора да испуни следеће услове:

- а) да је завршио део обуке за стицање овлашћења летења на типу хеликоптера који се спроводи на уређају за симулирано летење хеликоптером;
- б) да је у оквиру комплетне обуке за стицање овлашћења летења на типу хеликоптера успешно спровео најмање 3 сата практичне обуке као инструктор летења на типу хеликоптера, под надзором овлашћеног инструктора за летење на типу хеликоптера.

Члан 119.

За продужење рока важења овлашћења инструктора летења на уређају за симулирано летење хеликоптером, имацац овлашћења мора, у периоду од годину дана пре истицања важења овлашћења, да спроведе једну вежбу на уређају за симулирано летење у трајању од најмање 3 сата као део обуке за стицање, освежење или обнову важења овлашћења летења на типу хеликоптера, и да заврши стручну проверу на уређају за симулирано летење за одговарајући тип хеликоптера.

Члан 120.

За обнову важења овлашћења инструктора летења на уређају за симулирано летење хеликоптером, имацац овлашћења мора да испуни следеће услове:

- а) да је завршио део обуке за стицање овлашћења за летење на одговарајућем типу хеликоптера који се односи на уређаје за симулирано летење;
- б) да је успешно завршио обуку за овлашћење инструктора летења на типу хеликоптера коју је одобрио Директорат цивилног ваздухопловства;
- в) да је у оквиру комплетне обуке за стицање овлашћења летења на типу хеликоптера успешно спровео најмање 3 сата практичне обуке као инструктор летења на типу хеликоптера, под надзором овлашћеног инструктора за летење на типу хеликоптера;
- г) да је извршио стручну проверу на уређају за симулирано летење за одговарајући тип хеликоптера.

13) Инструктор за сарадњу унутар вишечлане посаде MCCI(A)

Члан 121.

За стицање овлашћења инструктора за сарадњу унутар вишечлане посаде кандидат мора да испуни следеће услове:

- а) да је поседовао или да поседује најмање дозволу професионалног пилота авиона;
- б) да има најмање 1500 сати летења на авионима за које је предвиђена вишечлана пилотска посада;
- в) да је завршио обуку за сарадњу унутар вишечлане посаде на уређају за симулирано летење;
- г) да је у оквиру комплетне обуке за стицање овлашћења за сарадњу унутар вишечлане посаде успешно спровео најмање 3 сата практичне обуке на одговарајућем уређају за симулирано летење под надзором овлашћеног инструктора летења на типу авиона, инструктора летења на уређају за симулирано летење авионом или инструктора за сарадњу унутар вишечлане посаде;
- д) да је положио посебан испит за овлашћење инструктора за сарадњу унутар вишечлане посаде.

Члан 122.

На основу важећег овлашћења инструктор за сарадњу унутар вишечлане посаде може да врши практични део обуке за сарадњу унутар вишечлане посаде, када тај део обуке није обухваћен обуком за стицање овлашћења за летење на типу.

Члан 123.

Приликом проширења инструкторског овлашћења за други тип уређаја за симулирано летење, ималац овлашћења инструктора за сарадњу унутар вишечлане посаде мора да испуни услов из члана 121. став 1. под г) овог правилника.

Члан 124.

За продужење рока важења овлашћења инструктора за сарадњу унутар вишечлане посаде, ималац овлашћења мора, у периоду од годину дана пре истицања важења овлашћења, да испуни услов из члана 121. став 1. под г) овог правилника.

Члан 125.

За обнову важења овлашћења инструктора за сарадњу унутар вишечлане посаде, ималац овлашћења мора да обави део обуке за освежење знања који одреди Директорат цивилног ваздухопловства и да испуни услов из члана 121. став 1. под г) овог правилника.

14) Инструктор навигатора летача (FIN)

Члан 126.

За стицање овлашћења инструктора навигатора летача кандидат мора да испуни следеће услове:

- а) да поседује важећу дозволу навигатора летача;
- б) да има завршену обуку за инструктора навигатора летача;
- в) да је остварио најмање 1500 сати летења у својству навигатора летача;
- г) да је положио посебан испит за овлашћење инструктора навигатора летача.

Члан 127.

На основу важећег овлашћења инструктор навигатора летача може да:

- а) врши обуку кандидата за стицање дозволе навигатора летача;

- б) врши обуку кандидата за стицање овлашћења инструктора навигатора летача на типу авиона за који поседује инструкторско овлашћење;
- в) врши проверавање стручности навигатора летача.

15) Инструктор инжењера летача (FIE)

Члан 128.

За стицање овлашћења инструктора инжењера летача кандидат мора да испуни следеће услове:

- а) да поседује важећу дозволу инжењера летача;
- б) да има завршену обуку за инструктора инжењера летача;
- в) да је остварио најмање 1500 сати летења у својству инжењера летача;
- г) да је положио посебан испит за овлашћење инструктора инжењера летача.

Члан 129.

На основу важећег овлашћења инструктор инжењера летача може да:

- а) врши обуку кандидата за стицање дозволе инжењера летача;
- б) врши обуку кандидата за стицање овлашћења инструктора инжењера летача на типу ваздухоплова за који поседује инструкторско овлашћење;
- в) врши проверавање стручности инжењера летача.

16) Инструктор кабинског особља (FI(C/A))

Члан 130.

За стицање овлашћења инструктора кабинског особља кандидат мора да испуни следеће услове:

- а) да најмање 3 године поседује важећу дозволу кабинског особља;
- б) да поседује овлашћење сениора кабинског особља;
- в) да је остварио најмање 600 сати летења обављајући послове кабинског особља;
- г) да има завршену обуку за инструктора кабинског особља;
- д) да је положио посебан испит за овлашћење инструктора кабинског особља.

Члан 131.

На основу важећег овлашћења инструктор кабинског особља може да:

- а) врши обуку кандидата за стицање дозволе кабинског особља;
- б) врши обуку кандидата за стицање овлашћења сениор кабинског особља;
- в) врши обуку кандидата за стицање овлашћења инструктора кабинског особља;
- г) врши провере стручности кабинског особља.

Члан 132.

Важење овлашћења инструктора једриличарства, инструктора летења пилота ултра лаког авиона, инструктора летења пилота слободног балона и инструктора кабинског особља је условљено важењем дозволе, а важење овлашћења инструктора навигатора летача и инструктора инжењера летача је условљено важењем овлашћења за тип ваздухоплова за који то лице поседује инструкторско овлашћење.

Рок важења осталих инструкторских овлашћења из овог правилника је три године.

IV ОВЛАШЋЕЊЕ ЗА ИНСТРУМЕНТАЛНО ЛЕТЕЊЕ, ОВЛАШЋЕЊЕ ЗА ИНСТРУМЕНТАЛНО ПРИЛАЖЕЊЕ И СЛЕТАЊЕ, И ОВЛАШЋЕЊЕ ЗА ЛЕТЕЊЕ У САСТАВУ ВИШЕЧЛАНЕ ПОСАДЕ

Члан 133.

Овлашћење за инструментално летење може стећи ималац важеће дозволе приватног пилота авиона, односно хеликоптера са овлашћењем за ноћно летење, или ималац дозволе професионалног пилота авиона, односно хеликоптера, који има: најмање 50 сати међуаеродромског летења пре почетка обуке; завршену обуку за инструментално летење; положен посебан испит за стицање овлашћења за инструментално летење.

У оквиру обуке за стицање овлашћења за инструментално летење на једномоторним ваздухопловима кандидат мора имати најмање 50 сати инструменталног летења, од чега највише 20 сати на тренажеру типа FNPT I, односно највише 35 сати на тренажеру типа FNPT II или на симулатору летења.

У оквиру обуке за стицање овлашћења за инструментално летење на вишемоторним ваздухопловима кандидат мора имати најмање 55 сати инструменталног летења, од чега највише 25 сати на тренажеру типа FNPT I, односно највише 40 сати на тренажеру типа FNPT II или на симулатору летења, а преосталих 15 сати на вишемоторном ваздухоплову.

Ако се обука за инструментално летење спроводи у оквиру интегрисаног курса кандидат мора имати најмање 50 сати инструменталног летења, од чега највише 25 сати на тренажеру типа FNPT I, односно највише 40 сати на тренажеру типа FNPT II или на симулатору летења.

Члан 134.

Испит за стицање овлашћења за инструментално летење састоји се из теоријског и практичног дела.

Програм полагања теоријског дела испита обухвата следеће предмете:

- 1) ваздухопловни прописи;
- 2) познавање ваздухоплова;
- 3) перформансе лета и планирање;
- 4) људске могућности и ограничења;
- 5) метеорологија;
- 6) навигација;
- 7) комуникације (радио-телефонија);
- 8) енглески језик, са употребом ваздухопловних израза на енглеском језику.

Практични део испита обухвата проверу стручног знања и оспособљености за безбедно управљање ваздухопловом по инструментима, као и познавање експлоатације ваздухоплова и принудних поступака.

Положен теоријски део испита за стицање дозволе транспортног пилота авиона признаће се као положен теоријски део испита за стицање овлашћења за инструментално летење.

Члан 135.

Пилот који поседује важеће овлашћење за инструментално летење на једномоторним ваздухопловима и важеће овлашћење за летење на класи или типу вишемоторног ваздухоплова, за стицање овлашћења за инструментално летење на вишемоторним ваздухопловима мора да заврши обуку у оквиру које је остварио најмање 5 сати инструменталног летења на вишемоторном ваздухоплову под надзором инструктора, и да положи практичан део посебног испита.

Члан 136.

Рок важења овлашћења за инструментално летење је годину дана, односно 6 месеци за имаоце дозволе транспортног пилота авиона, односно хеликоптера старије од 40 година.

За редовно продужење рока важења овлашћења за инструментално летење, ималац овог овлашћења мора поседовати важеће овлашћење за летење на типу или класи ваздухоплова и у току важења тог овлашћења остварити најмање 10 сати инструменталног летења авионом, односно најмање 6 сати инструменталног летења хеликоптером.

Ималац важећег овлашћења за инструментално летење на вишемоторном ваздухоплову мора остварити најмање 50% налета из става 2. овог члана на вишемоторном типу или класи ваздухоплова.

Имаоцу овлашћења за инструментално летење коме је из здравствених разлога или због година старости рок важења овлашћења краћи од годину дана, односно 6 месеци, налет из става 2. овог члана се пропорционално смањује.

Члан 137.

Инструментално прилажење и слетање према условима прописаним за категорије II, IIIA и IIIB може вршити ималац важеће дозволе професионалног или транспортног пилота авиона са завршеном теоријском и практичном обуком, у оквиру које је остварио најмање осам прилаза и слетања у условима прописаним за категорије II, IIIA и IIIB и положеним посебним испитом за то овлашћење, ако то овлашћење стиче први пут.

У случају преобуке за други тип авиона, ималац овлашћења за инструментално прилажење и слетање мора имати завршену практичну обуку, у оквиру које је остварио најмање пет прилаза и слетања у условима прописаним за категорије II, IIIA и IIIB и положен практични део посебног испита.

Прилази и слетања у условима прописаним за категорије II, IIIA и IIIB могу бити извршени на уређају за симулирано летење D категорије.

За редовно продужење рока важења овлашћења за вршење посебних послова инструменталног прилажења и слетања према условима прописаним за категорије II, IIIA и IIIB за одређени тип авиона, пилот мора имати најмање шест стварних или симулираних прилажења и слетања.

Члан 138.

Овлашћење за летење у саставу вишечлане посаде ималац важеће дозволе професионалног пилота авиона, односно хеликоптера може стећи ако је завршио обуку за летење у саставу вишечлане посаде у оквиру које је остварио најмање 20 сати летења и положио посебан испит за то овлашћење.

Налет из става 1. овог члана ималац дозволе може остварити на типу ваздухоплова за који су предвиђена два пилота, на тренажеру типа FNPT II или на симулатору летења, и може се умањити за 10 сати ако се обука за ово овлашћење комбинује са обуком за стицање овлашћења летења на типу ваздухоплова, односно за 5 сати ако се обука спроводи у оквиру интегрисаног курса.

Имаоцу дозволе професионалног пилота авиона, односно хеликоптера који је положио посебан испит из става 1. овог члана, у дозволу ће бити уписано овлашћење за летење у саставу вишечлане посаде (MCC).

V АКРОБАТСКО ЛЕТЕЊЕ, ЛЕТЕЊЕ НА ВИШЕ МОДЕЛА ИСТОГ ТИПА ВАЗДУХОПЛОВА И ПРОБА И ИСПИТИВАЊЕ ПРОТОТИПОВА ВАЗДУХОПЛОВА

Члан 139.

Акробације ваздухопловом може самостално изводити ималац важеће дозволе пилота једрилице, пилота ултра лаког авиона, приватног, професионалног или транспортног пилота авиона који има: најмање 300 сати укупног летења, од чега најмање 150 сати самосталног летења укључујући најмање 15 сати летења на типу ваздухоплова на коме се изводе акробације, завршену

обуку за акробатско летење и положен посебан испит за стицање овлашћења за акробатско летење ваздухопловом.

Члан 140.

Ималац важећег овлашћења за летење на типу ваздухоплова може летети други модел истог типа ваздухоплова ако разлика између модела не захтева обуку неопходну за летење на другом типу ваздухоплова, и то:

- 1) на основу спроведеног програма фамилијаризације од стране овлашћеног инструктора;
- 2) на основу спроведеног програма обуке за упознавање са разликама између модела и провере стручности од стране овлашћеног инструктора.

Спроведен програм фамилијаризације из става 1. тачка 1) овог члана мора бити уписан у књижицу летења и потписан од стране инструктора.

По завршеној провери стручности из става 1. тачка 2) овог члана у књижицу летења мора бити уписана оспособљеност за летење на том моделу ваздухоплова и потписана од стране инструктора који је извршио проверу стручности.

Члан 141.

Пробу и испитивање прототипова авиона и једрилица може вршити пилот који има: важећу дозволу професионалног или транспортног пилота авиона; важеће овлашћење инструктора летења авионом, односно важеће овлашћење инструктора летења на типу авиона; овлашћење за акробатско летење; најмање 1000 сати укупног летења на пет различитих типова авиона, од чега најмање по 100 сати летења на сваком од тих типова у својству пилота који управља авионом (PIC); завршену обуку за опитног пилота авиона; положен посебан испит за овлашћење за пробу и испитивање прототипова авиона.

Пробу и испитивање прототипова хеликоптера може вршити пилот који има: важећу дозволу професионалног или транспортног пилота хеликоптера; важеће овлашћење инструктора летења хеликоптером, односно важеће овлашћење инструктора летења на типу хеликоптера; најмање 1000 сати укупног летења на пет различитих типова хеликоптера, од чега најмање по 100 сати летења на сваком од тих типова у својству пилота који управља хеликоптером (PIC); завршену обуку за опитног пилота хеликоптера; положен посебан испит за овлашћење за пробу и испитивање прототипова хеликоптера.

VI ИСПИТИ ЗА СТИЦАЊЕ ОВЛАШЋЕЊА

Члан 142.

Програм полагања теоријског дела посебног испита за стицање овлашћења из овог правилника обухвата следеће предмете:

- 1) теорија летења;
- 2) навигација;
- 3) метеорологија;
- 4) познавање ваздухоплова;
- 5) психофизиологија;
- 6) методика наставе и обука летења;
- 7) ваздухопловни прописи;
- 8) структура једрилице, технологија израде и познавање инструмената;
- 9) техника једрења и прелета;
- 10) техника скакања падобраном;
- 11) енглески језик;
- 12) техника испитивања перформанси ваздухоплова;
- 13) координација рада у вишечланој посади;
- 14) познавање ваздухоплова и мотора, примењивање уређаја и употреба хемијских

- средстава при авио-третирању;
- 15) биологија и заштита биљака;
  - 16) заштита при раду хемијским средствима;
  - 17) ваздухопловна микрометеорологија;
  - 18) поступци у ванредним ситуацијама;
  - 19) прва помоћ;
  - 20) дужности кабинског особља.

Предмете из става 1. тач. 1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9. и 10. овог члана полажу кандидати за инструкторе једриличарства.

Предмете из става 1. тач. 1. до 7. овог члана полажу кандидати за инструкторе пилота ултралаких авиона.

Предмете из става 1. тач. 5. и 6. овог члана полажу кандидати за инструкторе инжењера летача и кандидати за инструкторе навигатора летача.

Предмете из става 1. тач. 3, 5, 6. и 7. овог члана полажу кандидати за инструкторе летења пилота слободног балона.

Предмет из става 1. тачка 13. овог члана полажу кандидати за стицање овлашћења летења у саставу вишечлане посаде.

Предмете из става 1. тач. 1, 4. и 10. овог члана полажу кандидати за стицање овлашћења за акробатско летење ваздухопловом.

Предмете из става 1. тач. 1, 4, 10. и 12. овог члана полажу кандидати за стицање овлашћења за пробу и испитивање прототипова ваздухоплова.

Предмете из става 1. тач. 7. и 11. овог члана полажу кандидати који први пут стичу овлашћење за летење на типу ваздухоплова у својству капетана.

Предмете из става 1. тач. 14, 15, 16. и 17. овог члана полажу кандидати за стицање овлашћења за авио-третирање земљишних површина.

Предмете из става 1. тач. 18, 19. и 20. овог члана полажу кандидати за стицање овлашћења за сениора кабинског особља.

Предмете из става 1. тач. 18. и 20. овог члана полажу кандидати за стицање овлашћења инструктора кабинског особља.

За стицање овлашћења за ноћно летење, за летење на типу ваздухоплова, за летење на класи једномоторних или вишемоторних клипних авиона посебан испит се састоји само из практичног дела.

Практични део посебног испита обухвата проверу стручног знања и оспособљености за обављање послова за које се издаје овлашћење, као и познавање експлоатације ваздухоплова и принудних поступака.

Члан 143.

Теоријски део посебног испита за стицање инструкторских овлашћења из чланова 78, 83, 88, 93, 98, 103, 107, 111, 116. и 121. овог правилника обухвата следеће тематске области:

- 1) методи учења;
- 2) методи подучавања;
- 3) методика обуке;
- 4) технике које се примењују у обуци;
- 5) процена и испитивање кандидата;
- 6) развој програма обуке;
- 7) људске могућности и ограничења везана за обуку;
- 8) начин отклањања грешака које настају у симулирању отказа система и кварова у току лета на авиону;
- 9) обука у ноћном летењу;
- 10) обука у вођењу летачке документације;
- 11) начин отклањања грешака које настају у симулирању отказа система и кварова у току лета на хеликоптеру.

Тематске области из става 1. тач. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9. и 10. овог члана полажу кандидати за стицање овлашћења инструктора летења авионом.

Тематске области из става 1. тач. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 10. и 11. овог члана полажу кандидати за стицање овлашћења инструктора летења хеликоптером.

Тематске области из става 1. тач. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8. и 10. овог члана полажу кандидати за стицање овлашћења инструктора за летење на типу авиона, инструктора летења на класи авиона и инструктора за инструментално летење авионом.

Тематске области из става 1. тач. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 10. и 11. овог члана полажу кандидати за стицање овлашћења инструктора за летење на типу хеликоптера и инструктора за инструментално летење хеликоптером.

Практични део посебног испита обухвата проверу стручног знања и оспособљености за обављање послова за које се издаје овлашћење, као и познавање експлоатације ваздухоплова и принудних поступака.

Кандидати за стицање овлашћења инструктора летења на уређају за симулирано летење авионом, односно хеликоптером, као и кандидати за стицање овлашћења инструктора за сарадњу унутар вишечлане посаде полажу само практични део посебног испита на одговарајућем уређају за симулирано летење.

Члан 144.

За стицање овлашћења за вршење послова из члана 137. овог правилника, ако се то овлашћење стиче први пут, полаже се теоријски и практични део испита, а у осталим случајевима полаже се само практични део испита.

Теоријски део испита обухвата следеће тематске области:

1) навигациона опрема и инструменти на ваздухоплову за прилажење у условима прописаним за категорије II, IIIA и IIIB;

2) опрема и уређаји на земљи за прилажење у условима прописаним за категорије II, IIIA и IIIB;

3) познавање прописаних процедура за прилажење у условима за категорије II, IIIA и IIIB.

Практични део испита обухвата проверу стручног знања и оспособљености за вршење послова за које се издаје овлашћење и може се спровести у лету или на уређају за симулирано летење D категорије који је прихваћен од Директората цивилног ваздухопловства.

VII ПРОВЕРА СТРУЧНЕ ОБУЧЕНОСТИ

Члан 145.

Испит и посебан испит се састоје из теоријског и практичног дела, осим кад је овим правилником другачије одређено.

Теоријски део испита, односно посебног испита се полаже писменим путем уз коришћење тестова објективног типа са вишеструким избором одговора, при чему ће се сматрати да је кандидат положио теоријски део испита, односно посебног испита, уколико тест садржи најмање 75% тачних одговора.

Изузетно од става 2. овог члана, ако постоје технички услови, теоријски део испита односно посебног испита, се може полагати решавањем тестова на рачунару.

Практични део испита, односно посебног испита се састоји у практичном примењивању стеченог знања у раду на одређеној врсти посла и типу ваздухоплова.

Део практичног испита који се односи на принудне поступке може се спровести на одговарајућем уређају за симулирано летење.

Практични део испита кандидат може полагати тек кад у целости положи теоријски део испита.

Члан 146.

Писмену пријаву за полагање испита, односно посебног испита, са потврдом о обучености издатом од стране овлашћеног центра за обуку, кандидат подноси Директорату цивилног ваздухопловства.

Писмену пријаву кандидат подноси и кад полаже поправни испит, али у том случају није дужан да уз пријаву приложи потврду о обучености.

Члан 147.

Директорат цивилног ваздухопловства по пријему пријаве за полагање испита утврђује да ли кандидат испуњава прописане услове за полагање испита.

Ако утврди да кандидат испуњава прописане услове за полагање испита, Директорат цивилног ваздухопловства у року од 30 дана од дана пријема пријаве, доноси решење којим се кандидату одобрава полагање испита и именује комисија за спровођење испита, а ако утврди да кандидат не испуњава прописане услове за полагање испита, Директорат цивилног ваздухопловства у истом року доноси решење којим се одбија пријава за полагање испита.

Ако се теоријски део испита може спровести полагањем тестова на рачунару, Директорат цивилног ваздухопловства ће у решењу којим одобрава полагање испита, именовати само стручњаке који ће спровести практичан део испита.

Решење из става 2. овог члана је коначно у управном поступку.

Члан 148.

У решењу којим се одобрава полагање испита одредиће се време и место полагања испита, или ће се одредити да ће кандидат о томе бити накнадно обавештен, с тим да у оба случаја се кандидату мора оставити најмање 7 дана од дана пријема решења односно обавештења до дана полагања испита.

Пре истека рока из става 1. овог члана испит се може спровести само уз писмени пристанак кандидата.

Члан 149.

Комисију за спровођење испита сачињавају председник комисије за кога се именује ваздухопловни инспектор за летачко особље и најмање два члана комисије, од којих један мора бити именован за практични део испита.

Изузетно од става 1. овог члана, уколико се испит састоји само из практичног дела комисију чине председник комисије и испитивач за практични део испита.

Председник комисије присуствује свим фазама испита, стара се о законитости и правилности спровођења испита, врши припрему испитног материјала и идентификацију кандидата.

Члан комисије за теоријски део испита и председник комисије врше припрему испитног материјала и прегледају тестове по завршеном теоријском делу испита.

Члан комисије који је испитивач за практични део испита са председником комисије спроводи испит са кандидатом у ваздухоплову или на уређају за симулирано летење, и мора поседовати најмање важећу дозволу, односно овлашћење за које се полаже испит, одговарајуће инструкторско овлашћење, и мора се налазити на листи испитивача за спровођење испита коју доноси Генерални директор Директората цивилног ваздухопловства.

За члана комисије за спровођење практичног дела испита, по правилу се именује лице које није обучавало кандидата за дозволу односно овлашћење за које се испит полаже.

Члан 150.

Кандидат који на теоријском делу испита, односно посебног испита не положи један или два предмета, као и кандидат који не положи практични део испита, може положити поправни испит, у року који не може бити краћи од месец дана, рачунајући од дана када је кандидат полагао испит.

Ако кандидат не положи практични део испита, односно посебног испита, приликом полагања поправног испита признаће му се положен теоријски део испита.

Положен теоријски део испита ће се признати и приликом поновног полагања испита, односно посебног испита, али не дуже од 36 месеци од дана када је кандидат положио теоријски део испита.

Ако кандидат не положи више од два теоријска предмета, или ако не положи поправни испит из теоријског или практичног дела, сматраће се да није положио испит, односно посебан испит.

Полагање испита, односно посебног испита кандидат може поновити, с тим да време између полагања не може бити краће од три месеца.

Изузетно од ст. 1. и 4. овог члана, кандидат за стицање дозволе професионалног пилота авиона, односно хеликоптера, дозволе транспортног пилота авиона или овлашћења за инструментално летење, мора поново полагати целокупан теоријски део испита ако:

- не положи неки од прописаних предмета из четири покушаја или
- не положи све прописане предмете из шест покушаја или у року од 18 месеци рачунајући од краја месеца у коме је кандидат први пут полагао испит.

Члан 151.

Председник и чланови комисије су дужни да одмах по окончању испита потпишу извештај са испита, са оценом "положио" или "није положио", и да исти уруче кандидату.

Уколико кандидат није положио практични испит, испитна комисија је дужна да у извештају са испита образложи разлоге због којих кандидат није положио испит.

Члан 152.

На захтев кандидата који положи испит за стицање дозволе, Директорат цивилног ваздухопловства издаје дозволу на основу које то лице може самостално да обавља послове за које је положило испит.

На захтев кандидата који положи посебан испит за стицање овлашћења, Директорат цивилног ваздухопловства у важећу дозволу уписује овлашћење на основу кога то лице може самостално да обавља одређене послове за које је положило посебан испит.

Изузетно од става 2. овог члана, кандидат који положи посебан испит за стицање овлашћења инструктора једриличарства, инструктора летења пилота ултралаког авиона или инструктора летења пилота слободног балона, подноси Директорату цивилног ваздухопловства захтев за доношење решења о стажирању, а упис овлашћења у дозволу се врши по достављању доказа о успешно завршеном стажирању.

Лицу које положи испит за стицање овлашћења за летење на типу ваздухоплова, у дозволу се уписује тип ваздухоплова према класификацији типова ваздухоплова која је прихваћена од Здружених ваздухопловних власти (ЈАА).

VIII ПРОДУЖЕЊЕ РОКА ВАЖЕЊА ДОЗВОЛА И ОВЛАШЋЕЊА

Члан 153.

Уз захтев за редовно продужење рока важења овлашћења за тип ваздухоплова ималац дозволе транспортног пилота авиона, односно хеликоптера мора да поднесе:

- лекарско уверење;
- доказ о провери стручности извршеној од стране овлашћеног инструктора која обухвата: познавање експлоатације ваздухоплова са принудним поступцима; проверу у лету или проверу на уређају за симулирано летење;
- доказ о налету из члана 50. став 2, односно члана 55. став 2. овог правилника.

Уз захтев за обнову важења овлашћења за тип ваздухоплова ималац дозволе транспортног пилота авиона, односно хеликоптера мора да поднесе:

- лекарско уверење;
- доказ о провери стручности извршеној од стране овлашћеног инструктора која обухвата: познавање експлоатације ваздухоплова са принудним поступцима; проверу у лету или проверу на уређају за симулирано летење;
- доказ да је у овлашћеном центру за обуку под надзором инструктора летења на одговарајућем типу авиона, односно хеликоптера остварио налет који је прописан програмом обуке за обнову важења овлашћења за тај тип ваздухоплова.

Уз захтев за редовно продужење рока важења овлашћења за класу вишемоторних клипних авиона (MEP), ималац дозволе транспортног пилота авиона мора да поднесе:

- лекарско уверење;
- доказ о провери стручности извршеној од стране овлашћеног инструктора која обухвата: познавање експлоатације ваздухоплова са принудним поступцима и проверу у лету;
- доказ о налету из члана 50. став 3. овог правилника.

Уз захтев за обнову важења овлашћења за класу вишемоторних клипних авиона (MEP), ималац дозволе транспортног пилота авиона мора да поднесе:

- лекарско уверење;
- доказ о провери стручности извршеној од стране овлашћеног инструктора која обухвата: познавање експлоатације ваздухоплова са принудним поступцима и проверу у лету;
- доказ да је у овлашћеном центру за обуку под надзором инструктора летења на авиону који припада овој класи остварио налет који не може бити мањи од:

- а) 3 сата ако је од истека рока важења овлашћења протекло до 3 месеца;
- б) 5 сати ако је од истека рока важења овлашћења протекло више од 3 месеца.

Редовно продужење рока важења овлашћења за класу једномоторних клипних авиона (SEP) у дозволи транспортног пилота авиона, као и обнова важења тог овлашћења, врше се под истим условима као код класе вишемоторних клипних авиона, с тим што за обнову важења ималац овлашћења мора остварити налет од најмање 3 сата под надзором инструктора, независно од тога колико је времена протекло од истека важења овлашћења.

Члан 154.

Уз захтев за редовно продужење рока важења овлашћења за тип ваздухоплова, имаоци дозвола професионалног пилота авиона односно хеликоптера, навигатора летача и инжењера летача морају да поднесу:

- лекарско уверење;
- доказ о провери стручности извршеној од стране овлашћеног инструктора која обухвата: познавање експлоатације ваздухоплова са принудним поступцима; проверу у лету или проверу на уређају за симулирано летење;
- доказ о налету из члана 38. став 2, члана 43. ст. 2. и 3, члана 59. став 1. и члана 63. став 1. овог правилника.

Уз захтев за обнову важења овлашћења за тип ваздухоплова имаоци дозвола професионалног пилота авиона односно хеликоптера, навигатора летача и инжењера летача морају да поднесу:

- лекарско уверење;
- доказ о провери стручности извршеној од стране овлашћеног инструктора која обухвата: познавање експлоатације ваздухоплова са принудним поступцима; проверу у лету или проверу на уређају за симулирано летење;
- доказ да је у овлашћеном центру за обуку под надзором инструктора остварио налет који је прописан програмом обуке за обнову важења овлашћења за тај тип ваздухоплова.

Уз захтев за редовно продужење рока важења овлашћења за класу вишемоторних клипних авиона (MEP), ималац дозволе професионалног пилота авиона мора да поднесе:

- лекарско уверење;
- доказ о провери стручности извршеној од стране овлашћеног инструктора која обухвата: познавање експлоатације ваздухоплова са принудним поступцима и проверу у лету;
- доказ о налету из члана 38. став 3. овог правилника.

Уз захтев за обнову важења овлашћења за класу вишемоторних клипних авиона (MEP), ималац дозволе професионалног пилота авиона мора да поднесе:

- лекарско уверење;
- доказ о провери стручности извршеној од стране овлашћеног инструктора која обухвата познавање експлоатације ваздухоплова са принудним поступцима и проверу у лету;
- доказ да је у овлашћеном центру за обуку под надзором инструктора летења на авиону који припада овој класи остварио налет који не може бити мањи од:

- а) 3 сата ако је од истека рока важења овлашћења протекло до 3 месеца;
- б) 5 сати ако је од истека рока важења овлашћења протекло више од 3 месеца.

Редовно продужење рока важења овлашћења за класу једномоторних клипних авиона (SEP) у дозволи професионалног пилота авиона, као и обнова важења тог овлашћења, врше се под истим условима као код класе вишемоторних клипних авиона, с тим што за обнову важења ималац овлашћења мора остварити налет од најмање 3 сата под надзором инструктора, независно од тога колико је времена протекло од истека важења овлашћења.

Члан 155.

Уз захтев за редовно продужење рока важења овлашћења за инструментално летење, ималац овог овлашћења мора да поднесе:

- доказ о провери стручности извршеној од стране овлашћеног инструктора која обухвата: познавање експлоатације ваздухоплова са принудним поступцима; проверу у лету или проверу на уређају за симулирано летење;
- доказ о налету из члана 136. став 2. овог правилника.

Уз захтев за обнову важења овлашћења за инструментално летење, ималац овог овлашћења мора да поднесе:

- доказ о провери стручности извршеној од стране овлашћеног инструктора која обухвата: познавање експлоатације ваздухоплова са принудним поступцима; проверу у лету или проверу на уређају за симулирано летење;
- доказ да је у овлашћеном центру за обуку под надзором инструктора остварио 50% налета из члана 136. став 2. овог правилника.

Провера стручности која се спроводи приликом продужења рока важења овлашћења за инструментално летење може се комбиновати са провером стручности за продужење рока важења овлашћења за тип ваздухоплова.

Провера стручности на вишемоторном ваздухоплову ће бити прихваћена за продужење рока важења овлашћења за инструментално летење на једномоторним ваздухопловима.

Члан 156.

Уз захтев за редовно продужење рока важења овлашћења за инструментално прилажење и слетање према условима прописаним за категорије II, IIIA и IIIB ималац овог овлашћења мора да поднесе:

- доказ о провери стручности извршеној од стране овлашћеног инструктора која обухвата: познавање експлоатације одговарајућег типа ваздухоплова са принудним поступцима; проверу у лету или проверу на уређају за симулирано летење;
- доказ да је извршио најмање шест стварних или симулираних инструменталних прилажења и слетања према условима прописаним за категорије II, IIIA и IIIB.

Уз захтев за обнову важења овлашћења за инструментално прилажење и слетање према условима прописаним за категорије II, IIIA и IIIB ималац овог овлашћења мора да поднесе:

- доказ о провери стручности извршеној од стране овлашћеног инструктора која обухвата: познавање експлоатације одговарајућег типа ваздухоплова са принудним поступцима; проверу у лету или проверу на уређају за симулирано летење;
- доказ да је у овлашћеном центру за обуку под надзором инструктора остварио онај број инструменталних прилажења и слетања који је прописан програмом обуке за обнову важења овог овлашћења.

Члан 157.

Уз захтев за редовно продужење рока важења дозволе пилота једрилице, пилота ултра лаког авиона, пилота слободног балона, приватног пилота авиона и приватног пилота хеликоптера, имаоци дозволе морају да поднесу:

- лекарско уверење;
- доказ о провери стручности извршеној од стране овлашћеног инструктора која обухвата познавање експлоатације ваздухоплова са принудним поступцима и проверу у лету;
- доказ о налету из члана 12. став 1, члана 16. став 1, члана 20. став 1, члана 26. став 2, односно члана 31. ст. 2. и 3. овог правилника.

Уз захтев за обнову важења дозволе пилота једрилице, пилота ултра лаког авиона, пилота слободног балона, приватног пилота авиона и приватног пилота хеликоптера, имаоци дозволе морају да поднесу:

- лекарско уверење;
- доказ о провери стручности извршеној од стране овлашћеног инструктора која обухвата познавање експлоатације ваздухоплова са принудним поступцима и проверу у лету;
- доказ да је у овлашћеном центру за обуку под надзором инструктора остварио најмање 50% налета који је овим правилником прописан за редовно продужење.

Члан 158.

Уз захтев за редовно продужење рока важења овлашћења за класу вишемоторних клипних авиона (МЕР), ималац дозволе приватног пилота авиона мора да поднесе:

- лекарско уверење;
- доказ о провери стручности извршеној од стране овлашћеног инструктора која обухвата познавање експлоатације ваздухоплова са принудним поступцима и проверу у лету;
- доказ о налету из члана 26. став 3. овог правилника.

Ималац дозволе приватног пилота авиона врши обнову важења овлашћења за класу вишемоторних клипних авиона (МЕР) под истим условима као и ималац дозволе професионалног пилота авиона.

Уз захтев за редовно продужење рока важења овлашћења за тип једномоторног авиона ималац дозволе приватног пилота авиона мора да поднесе:

- лекарско уверење;
- доказ о провери стручности извршеној од стране овлашћеног инструктора која обухвата познавање експлоатације ваздухоплова са принудним поступцима и проверу у лету;
- доказ о налету из члана 26. став 4. овог правилника.

Уз захтев за обнову важења овлашћења за тип једномоторног авиона ималац дозволе приватног пилота авиона мора да поднесе:

- лекарско уверење;
- доказ о провери стручности извршеној од стране овлашћеног инструктора која обухвата познавање експлоатације ваздухоплова са принудним поступцима и проверу у лету;
- доказ о да је у овлашћеном центру за обуку под надзором инструктора остварио налет који је прописан програмом обуке за обнову важења овлашћења за тај тип ваздухоплова.

Члан 159.

Уз захтев за редовно продужење рока важења дозволе кабинског особља ималац дозволе мора да поднесе:

- лекарско уверење;
- доказ о провери стручности извршеној од стране овлашћеног инструктора кабинског особља која обухвата познавање поступака у ванредним ситуацијама и проверу у лету;
- доказ о налету из члана 68. став 1. овог правилника.

Уз захтев за обнову важења дозволе кабинског особља ималац дозволе мора да поднесе:

- лекарско уверење;

- доказ о провери стручности извршеној од стране овлашћеног инструктора кабинског особља која обухвата познавање поступака у ванредним ситуацијама и проверу у лету;
- доказ да је у овлашћеном центру за обуку под надзором инструктора кабинског особља остварио налет од најмање 3 рутна сектора.

Члан 160.

Захтев за редовно продужење рока важења дозволе или овлашћења подноси се, по правилу, најраније 30 дана пре дана истицања рока важења дозволе, односно овлашћења.

Ималац дозволе може поднети захтев за редовно продужење рока важења дозволе или овлашћења и пре рока из става 1. овог члана, али је дужан да испуни све услове прописане овим правилником за редовно продужење рока важења те дозволе, односно овлашћења.

У случају превременог продужења рока важења дозволе, односно овлашћења, на такав захтев се неће примењивати одредбе овог правилника које допуштају пропорционално смањење прописаног броја сати летења, односно рутних сектора.

Члан 161.

Проверу у лету или на уређају за симулирано летење, као услов за продужење рока важења овлашћења за тип или класу ваздухоплова, као и проверу у лету као услов за продужење рока важења дозволе, може вршити овлашћени инструктор који се налази на листи испитивача, коју доноси Генерални директор Директората цивилног ваздухопловства.

Провера у лету или на уређају за симулирано летење може бити извршена најраније 30 дана пре дана истицања рока важења овлашћења летења за тип или класу ваздухоплова, односно пре дана истицања рока важења дозволе, и мора бити извршена на одговарајућем типу односно класи ваздухоплова или на одговарајућем уређају за симулирано летење.

У случају превременог продужења рока важења дозволе, односно овлашћења, провера у лету или на уређају за симулирано летење се може извршити најраније 30 дана пре дана подношења захтева за превремено продужење.

Ималац дозволе професионалног или транспортног пилота авиона може летети на турбомлазним и турбо-елисним типовима авиона којима се врши превоз лица и ствари само ако поседује потврду да је у последњих годину дана извршио проверу на уређају за симулирано летење према прописаном програму за одговарајући тип авиона.

Ималац дозволе са важећим овлашћењем за летење на типу или класи ваздухоплова који је имао прекид у летењу дужи од 90 дана, мора имати проверу стручности од стране овлашћеног инструктора, која обухвата познавање експлоатације ваздухоплова са принудним поступцима и проверу у лету или на уређају за симулирано летење.

Провера стручности из става 5. овог члана се мора евидентирати у књижици летења и мора бити потписана од стране инструктора који је извршио проверу.

Члан 162.

Имаоцу дозволе транспортног или професионалног пилота ваздухоплова, или дозволе инжењера летача који лети у иностранству на моделу ваздухоплова који не постоји у Регистру цивилних ваздухоплова Србије и Црне Горе, може се признати провера у лету, као услов за редовно продужење рока важења овлашћења на типу ваздухоплова који постоји у Регистру цивилних ваздухоплова Србије и Црне Горе, а извршена је од стране инструктора који се не налази на листи испитивача коју доноси Генерални директор Директората цивилног ваздухопловства.

Да би се признала провера у лету из става 1. овог члана, инструктор који врши проверу мора поседовати важеће овлашћење за инструктора-испитивача на том типу и моделу ваздухоплова, издато од стране ваздухопловних власти земље у којој је ваздухоплов регистрован, и мора поседовати посебно одобрење у писаној форми издато од стране Директората цивилног ваздухопловства.

Члан 163.

У свим случајевима обнављања важења дозволе, односно овлашћења из овог правилника у којима се као услов обнављања захтева налет под надзором инструктора, наведени услов се неће захтевати од имаоца иностране дозволе истог ранга, односно од имаоца истоветног овлашћења уписаног у инострану дозволу, ако он испуњава следеће услове:

- 1) ако у моменту подношења захтева за обнову важења дозволе, односно овлашћења поседује важећу инострану дозволу, односно овлашћење;
- 2) ако је у периоду од последњег продужења рока важења дозволе, односно овлашћења остварио минимално налет који је овим правилником прописан за обнову важења те дозволе, односно тог овлашћења.

У случају из става 1. овог члана ималац дозволе мора да испуни услове у погледу поседовања лекарског уверења и провере стручности извршене од стране овлашћеног инструктора.

Члан 164.

Захтеви за издавање дозвола летачког особља, за упис овлашћења, за продужење рока важења и обнову важења дозволе и овлашћења, захтеви за издавање дупликата дозвола, захтеви за валидацију иностране дозволе, као и пријаве за полагање испита, се подносе на обрасцима чији садржај и изглед прописује Генерални директор Директората цивилног ваздухопловства.

Члан 165.

Ималац важеће дозволе транспортног или професионалног пилота авиона или хеликоптера може захтевати издавање дозволе нижег ранга, под условом да у моменту подношења захтева поседује важеће овлашћење летења на типу, односно класи ваздухоплова, које се у складу са одредбама овог правилника може уписати у тражену дозволу.

Овлашћење за летење на типу или класи ваздухоплова се уписује у тражену дозволу са роком важења из поседоване дозволе, осим ако се издавање дозволе комбинује са продужењем рока важења овлашћења за летење на типу или класи ваздухоплова.

Члан 166.

Лица која поседују дозволе из овог правилника, као и лица које се налазе на обуци за стицање дозвола и овлашћења летачког особља, су дужни да воде евиденцију летења у књижици летења и да је без одлагања ставе на увид по захтеву ваздухопловног инспектора.

Члан 167.

Образац дозволе летачког особља ће се заменити новим образцем у следећим случајевима:

- а) ако ималац дозволе изгуби дозволу или на други начин остане без ње;
- б) ако је образац дозволе оштећен у тој мери да је дозвола неупотребљива;
- в) ако је дошло до промене личних података имаоца дозволе;
- г) ако је истекао период од 5 година од издавања дозволе транспортног и професионалног пилота ваздухоплова, дозволе навигатора летача и дозволе инжењера летача, односно 2 године од издавања дозволе приватног пилота авиона односно хеликоптера.

Ако ималац дозволе изгуби дозволу или на други начин остане без ње, уз захтев за издавање новог обрасца дозволе дужан је да поднесе доказ да је дозвола оглашена неважећом.

За образац дозволе летачког особља плаћа се накнада.

Члан 168.

Насловна страна обрасца дозволе летачког особља садржи:

- 1) мали грб Србије (у левом горњем углу) и грб Црне Горе (у десном горњем углу);
- 2) назив органа управе који издаје дозволу (између грбова);

- 3) натпис “дозвола летачког особља” (у централном делу дозволе);
4) напомену да је дозвола издата у сагласности са стандардима Међународне организације за цивилно ваздухопловство (у доњем делу дозволе).

Изузетно од става 1. овог члана насловна страна обрасца дозволе кабинског особља не садржи тачку 4.

Унутрашње стране обрасца дозволе садрже следеће рубрике које су означене римским бројевима:

- I назив државе издаваоца дозволе;
- II назив дозволе и датум првог издавања;
- III број дозволе;
- IV презиме и име имаоца дозволе;
- IVa датум рођења имаоца дозволе;
- V адреса имаоца дозволе;
- VI држављанство имаоца дозволе;
- VII потпис имаоца дозволе;
- VIII назив органа управе који издаје дозволу;
- IX важење дозволе, услови под којима се могу користити права из дозволе и начин идентификације имаоца дозволе;
- X датум издавања дозволе и потпис овлашћеног лица органа који издаје дозволу;
- XI печат органа управе који издаје дозволу;
- XII овлашћења која поседује ималац дозволе, датум стицања овлашћења, напомене и ограничења везана за овлашћења, датум провере стручности, датум истицања важења овлашћења, потпис овлашћеног лица и печат органа управе који издаје дозволу;
- XIII напомене везане за специјална ограничења или привилегије имаоца дозволе;
- XIV место рођења имаоца дозволе, лични број или број пасоша имаоца дозволе.

Последње две стране обрасца дозволе садрже објашњење скраћеница које се употребљавају у дозволи.

Образац дозволе се штампа на српском и енглеском језику, а папир или други материјал за израду обрасца дозволе мора бити беле боје.

IX ПРИЗНАВАЊЕ ВОЈНЕ ОБУКЕ

Члан 169.

Лице које је завршило Војну академију Војске Србије и Црне Горе, Одсек за ВС И ПВО - смер авијација, и испуњава услове прописане овим правилником у погледу сати летења и структуре оствареног налета, мора за добијање дозволе приватног пилота авиона, односно хеликоптера, полагати теоријски део испита из предмета ваздухопловни прописи, као и практични део испита, а за добијање дозволе професионалног пилота авиона, односно хеликоптера, мора полагати теоријски део испита из предмета: ваздухопловни прописи, комуникације и енглески језик са употребом ваздухопловних израза на енглеском језику, као и практични део испита.

Члан 170.

Лице које је завршило курс наставника летења у Војсци Србије и Црне Горе и испуњава услове из члана 78. став 1. под а), б), г) и д) за пилоте авиона, односно услове из члана 83. став 1. под а), б), г) и д) за пилоте хеликоптера, за стицање овлашћења инструктора летења авионом, односно инструктора летења хеликоптером, мора да положи практични део посебног испита.

Члан 171.

Лице које је завршило обуку за акробатско летење у Војсци Србије и Црне Горе и испуњава остале услове из члана 139. овог правилника, за стицање овлашћења за акробатско летење мора да положи практични део посебног испита.

Члан 172.

Изузетно од члана 133. овог правилника, лице које је завршило Војну академију Војске Србије и Црне Горе, Одсек за ВС И ПВО - смер авијација, и поседује дозволу приватног или професионалног пилота ваздухоплова са важећим овлашћењем за летење на типу или класи ваздухоплова, за стицање овлашћења за инструментално летење мора да испуни следеће услове:

- а) да у овлашћеном центру за обуку заврши теоријску обуку према диференцијалном програму који одобри Директорат цивилног ваздухопловства;
- б) да у овлашћеном центру за обуку заврши практичну обуку за инструментално летење на класи или типу ваздухоплова за који поседује важеће овлашћење, у оквиру које мора остварити најмање 20 сати летења, од чега не више од 10 сати на уређајима за симулирано летење;
- в) да положи теоријски и практични део посебног испита за стицање овлашћења за инструментално летење.

Лице из става 1. овог члана, које је у јединицама Војске Србије и Црне Горе остварило налет од најмање 40 сати у инструменталним условима на ваздухопловима транспортне категорије, за стицање овлашћења за инструментално летење мора да положи теоријски и практични део посебног испита.

Члан 173.

Лицу које је завршило Војну академију Војске Србије и Црне Горе, Одсек за ВС И ПВО - смер авијација, признаће се налет на ваздухоплову остварен у јединицама Војске Србије и Црне Горе у циљу полагања испита за стицање овлашћења летења на типу или класи ваздухоплова.

X ПРЕЛАЗНЕ И ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 174.

Лицу које на дан ступања на снагу овог правилника поседује важећу дозволу приватног пилота авиона у дозволу ће бити уписано овлашћење за летење на класи једномоторних клипних авиона.

Члан 175.

Лицу које на дан ступања на снагу овог правилника поседује важећу дозволу професионалног пилота авиона, а нема уписано овлашћење за летење на типу авиона или има уписано овлашћење за летење на типу једномоторног клипног авиона, уписаће се у дозволу овлашћење за летење на класи једномоторних клипних авиона.

Лицу које на дан ступања на снагу овог правилника поседује важећу дозволу професионалног или транспортног пилота авиона и уписано овлашћење за летење на типу вишемоторног клипног авиона, уместо тог овлашћења уписаће се у дозволу овлашћење за летење на класи вишемоторних клипних авиона.

Члан 176.

Лицу које на дан ступања на снагу овог правилника поседује важећу дозволу приватног или професионалног пилота хеликоптера, а нема уписано овлашћење за летење на типу хеликоптера, уписаће се у дозволу овлашћење за летење на оном типу хеликоптера на коме је спроведен практични део испита за стицање дозволе.

Ако се тип хеликоптера из става 1. овог члана на дан ступања на снагу овог правилника не налази више у Регистру цивилних ваздухоплова Србије и Црне Горе, или ако се ради о лицу које је било ослобођено полагања практичног дела испита за стицање дозволе, у дозволу ће се уписати овлашћење за летење на типу хеликоптера на коме је спроведена последња провера у лету.

Члан 177.

Имаоцу важеће дозволе професионалног или транспортног пилота авиона који на дан ступања на снагу овог правилника поседује овлашћење наставника моторног летења за обуку професионалних или спортских пилота авиона, уписаће се у дозволу овлашћење инструктора летења авионом.

Имаоцу важеће дозволе професионалног или транспортног пилота авиона који се на дан ступања на снагу овог правилника налази на стажирању за наставника моторног летења за обуку професионалних или спортских пилота авиона, уписаће се у дозволу овлашћење инструктора летења авионом, под условом да у року од 18 месеци од дана ступања на снагу овог правилника достави потврду о успешно завршеном стажирању.

Имаоцу важеће дозволе приватног пилота авиона који на дан ступања на снагу овог правилника поседује овлашћење наставника моторног летења за обуку спортских пилота авиона, уписаће се у дозволу овлашћење инструктора летења авионом, ако у року од 18 месеци од дана ступања на снагу овог правилника достави потврду о завршеној теоријској обуци за дозволу професионалног пилота авиона.

Имаоцу важеће дозволе приватног пилота авиона који се на дан ступања на снагу овог правилника налази на стажирању за наставника моторног летења за обуку спортских пилота авиона, уписаће се у дозволу овлашћење инструктора летења авионом, ако у року од 18 месеци од дана ступања на снагу овог правилника достави потврду о завршеној теоријској обуци за дозволу професионалног пилота авиона и потврду о успешно завршеном стажирању.

Члан 178.

Имаоцу важеће дозволе професионалног или транспортног пилота хеликоптера који на дан ступања на снагу овог правилника поседује овлашћење наставника моторног летења за обуку професионалних пилота хеликоптера, уписаће се у дозволу овлашћење инструктора летења хеликоптером.

Имаоцу важеће дозволе професионалног пилота хеликоптера који се на дан ступања на снагу овог правилника налази на стажирању за наставника моторног летења за обуку професионалних пилота хеликоптера, уписаће се у дозволу овлашћење инструктора летења хеликоптером, под условом да у року од 18 месеци од дана ступања на снагу овог правилника достави потврду о успешно завршеном стажирању.

Имаоцу важеће дозволе професионалног или транспортног пилота хеликоптера који на дан ступања на снагу овог правилника поседује овлашћење инструктора на типу хеликоптера у дозволу ће се уписати и овлашћење инструктора летења хеликоптером.

Члан 179.

Имаоцу важеће дозволе професионалног или транспортног пилота авиона који на дан ступања на снагу овог правилника поседује овлашћење инструктора на типу вишемоторног клипног авиона, уписаће се у дозволу овлашћење инструктора летења на класи вишемоторних авиона.

Имаоцу важеће дозволе професионалног пилота авиона који поседује овлашћење инструктора на типу једномоторног клипног авиона, уписаће се у дозволу овлашћење инструктора летења на класи једномоторних авиона.

Имаоцу важеће дозволе професионалног или транспортног пилота авиона који на дан ступања на снагу овог правилника поседује овлашћење инструктора на типу вишемоторног турбоелисног авиона за који је предвиђен један пилот, уписаће се у дозволу овлашћење инструктора летења на класи вишемоторних авиона.

Члан 180.

Имаоцу важеће дозволе професионалног или транспортног пилота авиона уписаће се у дозволу овлашћење инструктора за инструментално летење авионом ако на дан ступања на снагу овог правилника испуњава следеће услове:

- а) поседује важеће овлашћење за инструментално летење на једномоторним или вишемоторним авионима;
- б) има најмање 800 сати летења у инструменталним условима;
- в) поседује овлашћење наставника моторног летења за обуку професионалних пилота авиона или овлашћење инструктора на типу вишемоторног авиона.

Члан 181.

Имаоцу важеће дозволе професионалног или транспортног пилота хеликоптера уписаће се у дозволу овлашћење инструктора за инструментално летење хеликоптером ако на дан ступања на снагу овог правилника испуњава следеће услове:

- а) поседује важеће овлашћење за инструментално летење на једномоторним или вишемоторним хеликоптерима;
- б) има најмање 500 сати летења у инструменталним условима;
- в) поседује овлашћење наставника моторног летења за обуку професионалних пилота хеликоптера или овлашћење инструктора на типу вишемоторног хеликоптера.

Члан 182.

Имаоци дозволе професионалног пилота авиона који на дан ступања на снагу овог правилника поседују важеће овлашћење за летење на типу авиона за који су предвиђена два пилота, или се налазе на обуци за стицање овог овлашћења дужни су да положе теоријски део испита за дозволу транспортног пилота авиона најкасније у року од две године од дана ступања на снагу овог правилника.

Члан 183.

Рок важења инструкторских овлашћења почиње да тече од првог продужења рока важења овлашћења летења на типу ваздухоплова по ступању на снагу овог правилника.

Члан 184.

Одредба из члана 161. став 4. овог правилника почеће да се примењује 18 месеци од дана ступања на снагу овог правилника.

Члан 185.

Овај правилник ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у “Службеном гласнику Републике Србије”.

Бр. 1/0-07-0071/2005-0004
24. март 2005. године

В.д. генералног директора
Директората цивилног ваздухопловства
државе Србије и државе Црне Горе

Будимир Шарановић

Објављено у Службеном Гласнику Р.Србије
број 30/2005, 05.04.2005.године